

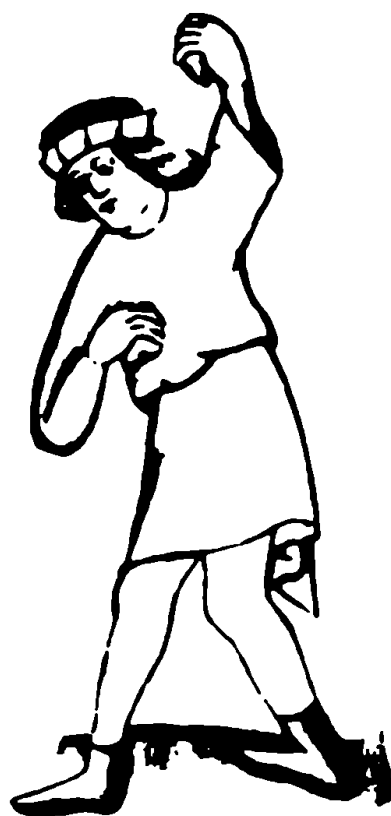
Jaroslav Kadlec

KATOLIČTÍ EXULANTI ČEŠTÍ DOBY HUSITSKÉ

Jaroslav Kadlec
KATOLIČTÍ EXULANTI ČEŠTÍ
DOBY HUSITSKÉ

© Zvon, české katolické nakladatelství, Praha 1990
ISBN 80-7113-031-1

Setká-li se průměrný český čtenář s termínem čeští exulanti, je přesvědčen, pokud právě nemá na mysli přítomnost, že může běžet jediné o Jana Amosa Komenského, Pavla Stránského, Pavla Skálu ze Zhoře a jejich souvěrce vypovězené ze země po roce 1620. Tato představa však je mylná. Čeští katolíci mají v tomto směru primát. Nemalý jejich počet byl nucen již dvě stě let před bitvou bělohorskou, za válek husitských, odejít za hranice a snášet strasti exilu, nechtěl-li se zpronevěřit svému přesvědčení.

Roku 1914 otiskl Jan Sedlák, nejlepší katolický znalec doby husitské, několik listů mužů, kteří se odvážili postavit proti Husovi a museli pak opustit vlast, a poznamenal:¹⁾ „Ty poznámky porůznu roztroušené bude nutno sebrati, aby bylo lze psáti dějiny utrpení katolických kněží – exulantů doby husitské“. Takových upomínek na nejstarší generaci českých exulantů se vyskytuje v archivech a v knihovnách vskutku nemálo a od dob Sedlákových se jich vynořilo tolik, že stálo za to je shrnout v jeden celek. Vydávají pádné svědectví o stálosti ve víře a o nesmírných obětech, které čeští katolíci doby husitské pro víru přinesli.

¹⁾ J. Sedlák, *Po stopách Husových odpůrců. Studie a texty k náboženským dějinám českým I* (1914), str. 141–169, citát na str. 148.

I. HUSOVI ODPŮRCI

Vyhnanství se stalo údělem především oněch mužů, kteří se střetli přímo s M. Janem Husem, ať již potírali v disputacích, kázáních a literárních polemikách jeho heterodoxní nauku, nebo vystoupili proti němu jako žalobci či svědkové v kostnickém procesu.¹⁾

1. Časově první místo mezi nimi mají čtyři univerzitní profesori, kteří pro své nekompromisní stanovisko v rozepři s Husem a jeho stoupenci, vyvolané r. 1412 vystoupením Husovým proti kramaření s odpustky, ale rozšiřivší se na celou škálu názorových rozdílů, byli na jaře r. 1413 králem Václavem zbaveni úřadu a vypovězeni ze země: Stanislav ze Znojma, Štěpán Pálec, Petr ze Znojma a Jan Eliášův.

M. Stanislav ze Znojma²⁾ byl z vypovězených profesorů nejvýznamnější. Jeho životní osudy jsou těsně spjaty s vysokým učením Karlovým, na němž po krátkém, asi jednoročním pobytu na univerzitě vídeňské (zapsán r. 1382) studoval a působil jako profesor plných třicet let. R. 1385 dosáhl v Praze gradu bakaláře, r. 1387 gradu mistra artistické fakulty. Teologická studia započal r. 1392, r. 1396 přijal vyšší svěcení a v akademickém roce 1404–1405 působil již jako profesor teologie. Na obou fakultách, artistické i teologické, rozvinul bohatou a plodnou činnost pedagogickou. Četné literární plody, které z ní vyplynuly, není nutno tu rozebírat, ale je třeba připomenout, že M. Stanislav byl jako uznávaná univerzitní autorita od devadesátých let 14. století a po celé první desetiletí století 15. hlavou české reformní skupiny inspirované Wyclifem. Byl jedním z prvních pražských mistrů, kteří se seznámili s duchovním světem oxfordského „pátého evangelisty“ a jeho myšlenky šířili dále. Bystrost a samostatnost úsudku však jej uchránily, aby myšlenky Wyclifovy přijímal slepě. Velký jeho traktát *De universalibus*, napsaný kolem r. 1394, nenasvědčuje vžitému mínění, že Stanislav byl stoupencem Wyclifova extrémního realismu, a v traktátu *De vero et falso*, vzniklém před r. 1404, Stanislav dokonce polemizuje s wyclifským determinismem. Spíše tedy lze v něm spatřovat kritického čtenáře Wyclifových děl. Úplně se však vlivu Wyclifovu neuchránil a měl z toho mnoho nepříjemností.

Studium a šíření Wyclifových myšlenek v Praze sledovali podezří-

vavě odpůrci realistického směru, nominalisticky zaměření mistři národnosti německé. Jejich mluvčí, slezský dominikán Jan Hübner, seznámil se s 24 Wyclifovými články zavrženými r. 1382 londýnskou synodou, připojil k nim 21 dalších a předložil těchto 45 článků prostřednictvím metropolitní kapituly univerzity s žádostí, aby je odsoudila. Na schůzi univerzity 28. května 1403 nominalistická většina žádosti vyhověla, třeba čeští mistři a jmenovitě Stanislav se Wyclifa zastávali velmi vehementně. Kterých článků se Stanislavova obhajoba týkala, nevíme, rozhodně se však netýkala všech. Svědčí o tom mistrův traktát *De corpore Christi* z podzimu r. 1403. Kdežto Wyclif v prvním z odsouzených článků hlásá tzv. remanenci, tj. nauku, že chléb i po konsekraci zůstává chlebem, a v třetím článku popírá reálnou přítomnost Kristovu v svátosti oltářní, M. Stanislav se hlásí k tzv. konsubstanciaci – obhajuje remanenci a zároveň reálnou přítomnost, jinými slovy přijímá první článek Hübnerova seznamu, ale odmítá třetí.

Stanislavovo stanovisko vzbudilo velký zájem, ale narazilo přirozeně i na rozhodný odpor. Cisterciák Jan Štěkna, někdejší profesor Karlovy univerzity a první kazatel v kapli Betlémské, nyní kaplan polské královny Hedviky a profesor teologické fakulty obnovené univerzity krakovské, obvinil Stanislava z kacířství, a ten, aby se vyhnul trapnému odvolání, se vymluvil, že traktát není úplný a že teprve jeho druhá část má obsahovat správnou nauku. Arcibiskup Zbyněk nechtěl oblíbeného a dosud bezúhonného mistra pokořit, proto se spokojil tímto vysvětlením a Stanislav po skončení vyšetřování napsal v únoru 1406 ortodoxní část traktátu. Ačkoliv se tak svého někdejšího názoru zřekl, jeho odpůrci nebyli ani potom spokojeni. Protože se remanenční blud v Praze udržoval dále, spatřovali v M. Stanislavovi původce všeho neklidu a bakalář teologie Ludolf Meistermann podal proti němu žalobu u papeže Řehoře XII., a ten povolal M. Stanislava ke kurii. Stanislav ze Znojma se po určitých odkladech vydal na cestu, ale v Bologni byl s přítelem Pálčem, který jej doprovázel, od odpůrců římského papeže zajat a uvězněn a teprve po několikaměsíčních průtazích propuštěn. Jeho dílo dal kardinál Fr. Ugocione de Urbino k prozkoumání teologům boloňské univerzity, a ti je shledali bez závad. V Bologni zůstal M. Stanislav s M. Štěpánem z Pálče až do zahájení synody v Pise 23. března 1409, potom se oba účastnili sněmovních prací, a když i nově zvolený papež Alexandr V.

nález boloňských teologů potvrdil, vrátili se v létě roku 1409 do Prahy. V Praze zatím došlo k významným změnám. Dekret kutnohorský změnil v základech poměry na univerzitě a odchodem cizích mistrů padly překážky, které stály v cestě plnému rozvoji wyclifské složky českého reformního hnutí. V jeho čele stanuli příslušníci mladší generace, jmenovitě M. Jan Hus a M. Jeronym Pražský, a hnutí, usilující dosud o opravy zlořádů uvnitř a v rámci církve, nabývalo pod jejich vedením stále radikálnějších forem.

M. Stanislav se dále věnoval vědecké a pedagogické práci na fakultě – byl již od r. 1400 proboštem koleje Karlovy a asi od r. 1407, od smrti M. Štěpána z Kolína, členem koleje Všech svatých, tedy, jak bychom dnes řekli, řádným profesorem – ale ve veřejném životě si ukládal rezervu. Kdežto příslušníci mladé generace kladli reformu nad stávající církev a byli ochotni ji provést i proti církvi, M. Stanislav si zachoval *sentire cum ecclesia* a chtěl zůstat na legálních pozicích a zachovat loyaltitu k představitelům církve. Jeho odvrát od Wyclifa byl opravdový. Je to zřejmo z jeho styků s horlivým a vtipným odpůrcem rodícího se husitství, převorem dolanské kartouzky Štěpánem, jež právě v této době navázal.

Do běhu událostí zasáhl M. Stanislav ze Znojma znovu až na jaře 1412, když do Prahy zavítali pověřenci papeže Jana XXIII. a začali hlásat odpustky, které papež vypsál, aby získal prostředky na křížovou výpravu proti neapolskému králi. Byla to věc sama o sobě nechutná a odpor proti ní ve veřejnosti vzrostl, když hlasatelé odpustků si počínali obchodnický, kladouce hlavní důraz na peněžní stránku odpustků. Když však Hus v disputaci konané 17. června proti vůli teologické fakulty, jíž byl jako bakalář podřízen, nejen odsoudil nedůstojný způsob, jakým byly odpustky hlášány, nýbrž napadl i odpustkovou bulu a papeže nazval Antikristem, bylo nejen M. Stanislavovi, nýbrž i dosavadnímu Husovu příteli M. Štěpánovi z Pálče, tehdy děkanu teologické fakulty, zřejmé, že cesta nastoupená Husem vede k revoluci. Bouřlivé demonstrace, k nimž v Praze docházelo, znepokojily i krále Václava, který dal k hlásání odpustků souhlas, a způsobily, že se král přiklonil k umírněnému stanovisku, jež zastávali profesori teologie. Ti v čele s děkanem Pálčem a M. Stanislavem ze Znojma odsoudili novým výrokem, namířeným proti Husovi a jeho přátelům, 45 článků Wyclifových a ještě jiných šest bludných článků, zejména též popírání odpustků, a jménem královým byl

vydán přísný zákaz všech těch článků a jejich zastáncům bylo pohroženo přísnými tresty. Než vrtkavý král zase brzy stanovisko změnil. Husovi přívrženci jej uchlácholili, a Hus a několik jeho přátel toho využili, aby v srpnu uspořádali na univerzitě nový turnaj na obranu Wyclifa. K tomu ovšem profesori teologie nemohli mlčet. M. Stanislav v slavnostním kázání ke kněžstvu v kostele Týnském 28. srpna potíral pět článků Wyclifových a jeho příkladu následoval o několik dní později M. Štěpán z Pálče a pravděpodobně i ostatní profesori teologické fakulty. Zároveň od Jana XXIII. došla těžká klatba na Husa a všechny, kdož by se s ním stýkali, ano jinou bulou se nařizovalo, aby Hus byl zajat a souzen podle zákonů církevních a aby kaple Betlemská byla zbořena. Když pak podle ustanovení klatební buly bylo na podzim r. 1412 zastaveno konání služeb Božích po celé Praze a kněží odpírali křtít a pochovávat mrtvé, odešel Hus, aby odstranil příčinu interdiktů, někdy v říjnu na český venkov. Ale již v lednu r. 1413 byl opět v Praze, neboť jeho přítel M. Jan z Jesenice úspěšným zákrokem u zemského soudu a obratnou řečí na univerzitě dosáhl, že král Václav svolil, aby o záležitostech Husových bylo znovu jednáno na kněžské synodě, jež byla svolána na 2. únor 1413 do Českého Brodu. Jesenicovi běželo o to, aby spor byl přenesen na domácí půdu. Kdyby se docílilo dohody mezi Husem a teology, měla být o dobrém výsledku informována papežská kurie, a další vyšetřování by se stalo bezpředmětným. Když se však synoda sešla, a to až 6. února v arcibiskupově dvoře v Praze, skončila bezvýsledně. Mezi stanoviskem, jež v memorandu (*Consilium doctorum theologiae*) k celé záležitosti zaujali jménem ostatních teologů M. Stanislav ze Znojma a M. Štěpán z Pálče, a podobným dokumentem, sestaveným Husem, byl nepřeklenutelný rozpor. Obě strany se nejen zcela rozcházeły v pojetí synody a její pravomoci (podle názoru katolických doktorů nemohla synoda nahradit kanonický proces u papežské kurie), ale i v dogmatickém pojetí církve. Právě tato otázka zaujala nyní obě strany a dala podnět k několika prvním systematickým pojednáním ekklesiologickým.³⁾

Koncepce Husova, vyjádřená brzy potom v spise *De ecclesia*, byla při všem kolísání v pokuse o teoretickou formulaci zjevně ovlivněna nezcela jasnou představou církve jakožto „*praedestinatorum universitas*“, tj. zdůrazňovala jednostranně, že je to vnitřní, neviditelné společenství duší milostí Boží vyvolených, v němž nemají místa hříšní. V pojetí Husových

odpůrců, tedy mistrů Stanislava a Štěpána, vystupuje daleko více do popředí časný, institucionální aspekt církve, viditelné vedení, viditelná autorita. Církvi, dovozuje M. Stanislav v traktátu *De romana ecclesia* bylo třeba, aby měla úřední, všem zjevný, světelný zdroj víry, jímž by všichni křesťané byli osvěcováni. Ten zdroj zřídil Kristus jako mystické složení, sestávající z hlavy Petra a z ostatních apoštolů jako těla. A ježto církev má tohoto zdroje zapotřebí stále, trvá i v nástupcích apoštolů, papeži jako hlavě a kardinálech jako těle, čili v římské církvi, již dal Kristus zdrojovou plnost moci a úřadu církevního, aby vedla všechny církve částečné a veškeré věřící ve všelidské lásce katolické a církevní. Jako jest v člověku smysl obecný a smysly částečné, tak v tomto mystickém složení jest v hlavě obecná moc, v těle pak moci částečné. K tomuto zdroji mají se utíkat všichni křesťané v pochybných otázkách katolické církve se týkajících. Hmotné součásti tohoto složení, osoby papežů a kardinálů, se stále mění, ale jeho forma, totiž plnost moci duchovní, jest v něm stále táž a je vždy svatá, i když osoby hřeší, protože v ní sídlí a skrze ni jedná sám Kristus, jenž je duší celé církve. Římskou může se nazývat tato vládnoucí církev, ať jest její sídlo kdekoliv, a jest i za rozkolu pouze jedna.

Z uvedeného jest patrné, že M. Stanislav ze Znojma mluví zřejmě o vládě církve, a v té souvislosti rozeznává hlavu a tělo. Hus mu tedy neprávem vytýká, že je-li papež hlavou a kardinálové tělem, jsou celá církev. Ani definice Stanislavova není ovšem úplně správná, protože nástupci apoštolů jsou všichni biskupové, ale jinak pojímá „*magisterium Petro-apostolicum*“ dobře. Proto Stanislavův traktát přijala celá teologická fakulta.

Aby se předešlo nedorozumění, co míní doktoři slovem církev, protože to slovo se vyskytuje v různém významu, napsal o tom malý traktát M. Štěpán z Pálče. Rozlišuje v něm a citáty dokládá šesterý pojem slova církev. Někdy znamená hmotný chrám, jindy společnost zlých (*ecclesia malignantium*), jindy obecný sněm, jindy církevní představené. V tomto čtvrtém významu jest mnoho církví částečných, ale matkou, hlavou a učitelkou mezi nimi jest církev římská. V té jest hlavou papež a tělem sbor kardinálský a ona má moc a úkol rozhodovat ve všech otázkách katolických, soudit a chyby napravovat. Cokoliv tedy tato církev stanoví ve věcech víry, jsou všichni povinni zachovávat. V pátém smyslu rozumí se církev jako obec všech předřízených nebo věřících jsoucích

v stavu milosti; ale tato církev nemá úkolu a moci rozhodovat ve věcech církevních. Konečně v šestém smyslu jsou církví všichni pokřtění, křesťanskou vírou sjednocení. Teologové pojmají církev ve smyslu šestém, běžně katolickém, a její správu ve významu čtvrtém. Hus chápe církev ve významu pátém.

Muži politické praxe měli ovšem pro rozpory, jež obě strany od sebe dělily, málo pochopení. Král Václav se nedal nezdarem únorové synody odstrašit a ustanovil čtyřčlenou komisi, která se měla pokusit o kompromisní řešení sporu. Mezitím M. Jan z Jesenice a Hus podrobili ostré kritice memorandum, jež únorové synodě předložili profesori teologie, a M. Jan Hus se v ní nešetrně dotkl i osoby bývalého učitele Stanislava. Husovi odpověděl polemicky M. Ondřej z Brodu, Jesenicovi M. Štěpán (*Replicatio contra quidamistas*) a oběma jménem celé fakulty M. Stanislav traktátem *Alma et venerabilis*.

Jednání před komisí, jež předvolala za teologickou fakultu doktory Stanislava a Petra ze Znojma, Jana Eliášova a Štěpána z Pálče, za stranu Husovu jeho advokáta doktora Jana z Jesenic, Jakoubka ze Stříbra, Šimona z Tišnova a patrně ještě jednoho Husova stoupence, nevedlo opět k ničemu. Posléze si komise pomohla úskokem. Její člen Jakub z Dubé ujistil teology, že komise přijme jejich návrhy za vlastní, a tím je získal pro to, aby se podvolili závazku, že přijmou výrok komise pod pokutou tisíce kop grošů nebo vypovězení ze země. Neučinili to bez výhrad, ale ty jim byly potom již málo platny. Jakmile je komise přiměla k podepsání uvedeného závazku, vystoupila s vlastním programem a žádala na doktorech, aby vydali prohlášení, že fakulta nezná v Čechách kacíře, a aby s tímto prohlášením vyslali poselstvo k papežské kurii. Tak se ocitli jmenovaní profesori teologie v pasti, neboť žádané prohlášení vydat nemohli. Veřejné mínění postavilo se proti nim, a když nepokoje v Praze vzrostly, protože Hus nedbal zákazu kázání, takže musel být znovu ohlašován interdikt, král se rozhodl v červnu 1413 odstranit vůdce obou stran. Nařídil, aby Hus odešel z Prahy, a vypověděl pak z království čtyři jmenované teology jako rušitele míru, zbaviv je úřadu profesorského i kanonikátu u Všech svatých.

Drastické královo rozhodnutí M. Stanislava ze Znojma nezlomilo. Nalezl útulek na Moravě na statcích paní Kateřiny z Kravař, a ačkoliv za dané situace měl málo vyhlídek na úspěch, rozhodl se v boji pokračovat.

Dal se do spisování důležitého ekklesiologického spisu *De ecclesia*, namířeného proti stejnojmennému spisu Husovu. Mimo nadání naskytla se mu však příležitost vystoupit proti Husovi na širším fóru, když na naléhání císaře Zikmunda papež Jan XXIII. svolal na listopad r. 1414 obecný církevní sněm v Kostnici. Tam měla být rozřešena s konečnou platností i pře Husova a M. Stanislav ze Znojma pokládal za svou povinnost se do Kostnice rovněž vypravit. Když se na utkání s Husem připravil prací *Contra 45 articulos Wyclif*, jež představuje vynikající teologický výkon, připojil se, jak se zdá, v Litomyšli k průvodu biskupa Jana, spěchajícího rovněž do Kostnice. Nebylo mu však dopřáno, aby došel k cíli cesty. Když dospěl 10. října r. 1414 se svými průvodci do Jindřichova Hradce, podlehl záchvatu mrtvice, jen málo překročiv 50. rok věku.

Do Kostnice se však dostavil Stanislavův kolega **Štěpán z Pálče**⁴⁾, který byl rovněž v družině litomyšlského biskupa Jana. Štěpán z Pálče narodil se kolem r. 1365. Byl tedy o několik let mladší nežli M. Stanislav ze Znojma a o několik let starší nežli M. Jan Hus. R. 1386 dosáhl gradu bakaláře, r. 1391 gradu mistra svobodných umění, r. 1399 byl zvolen děkanem artistické fakulty a r. 1400 rektorem pražské univerzity. Kněžské svěcení přijal r. 1394 a získal faru v Suchdole, r. 1402 v Košicích, ale po roce ji zaměnil za oltářnictví při oltáři sv. Petra a Pavla v hlavním kostele kutnohorském, r. 1406 pak se stal plebánem v Kouřimi. Své povinnosti plnil přirozeně prostřednictvím střídníka, neboť působil stále na fakultě artistické a kromě toho studoval teologii. Bakalářem teologie se stal r. 1402, mistrem r. 1411 a r. 1413 zasedl mezi kanovníky kapituly u Všech svatých.

Během studií navázal M. Štěpán přátelství s M. Janem Husem, s nímž sdílel národní ideály, jeho reformní zaujetí i zalíbení v učení Wyclifově. Teprve události z r. 1412 změnily jeho smýšlení. Jako předtím stál cele na straně Husově, tak rozhodně se postavil proti Husovi a na sněmě kostnickém se osvědčil jako jeho nejnebezpečnější protivník. Bylo by však chybou se domnívat, že jej k tomu vedly nějaké nízké důvody osobní povahy.⁵⁾ „Štěpán odvrátil se od Husa, od přítele a soudruha v boji za myšlenky Wyclifovy, teprve v té chvíli, když polekán zpozoroval, že hnutí spěje k revoluci – fakt, že vývoj věcí dal za pravdu jeho obavám i výstrahám, byl ospravedlněním jeho postupu před světem i před

vlastním svědomím. Odtud a jistě i z trpkosti pro vše, co vytrpěl od protivníků osobně, vysvětlíme si u něho, podobně jako u Ondřeje z Brodu, že tak sytě a plasticky dovede vyliciti hrozné následky převratu. Při tom neradno však pouštěti z mysli, že tu jde o muže, jenž byl o své pravdě přesvědčen neméně, než byl např. Hus o své. K zvlášť mocné scéně v historii Husova dramatu v Kostnici dochází, jak známo, v té chvíli, kdy Hus, již odhodlaný vstoupiti na hranici, zve k sobě vášnivého žalobce svého, aby se mu před smrtí vyzpovídal a přijal od něho rozhřešení . . . V tom setkání dvou přátel od mládí, jež rozdělila na konec tři léta úporného zápasu, v setkání, v němž pláč přerýval vzájemné zpovědi a obrany, musela v popředí stanouti myšlenka, že oba vedli svůj boj v službě svého mravního svědomí. V zápase jejich, jakkoli zakaleném osobními hněvy, vtělen byl přece kus věčné pře mezi principem svobody a principem autority, jež jde dějinami . . . “

Upálení Husovo uzavřelo M. Štěpánovi návrat do vlasti nadobro. Zůstal tedy v Kostnici až do rozpuštění sněmu a činně zasahoval do jednání o reformu církve.⁶⁾ V známém sporu o prioritu hájil 27. června 1417 účinnou řečí přednost reformy před volbou papeže. Navázal též spojení s polskými účastníky sněmu, podporoval je v jejich při s řádem německých rytířů a odešel s nimi do Polska, kde brzy po zvolení papeže Martina V. obdržel arcijáhenství v Kališi. Do sporu Poláků s německým řádem zasáhl ještě dvakrát. Počátkem roku 1420 účastnil se jednání obou stran před králem Zikmundem ve Vratislavi a 22. června 1422 svědčil o jednáních vratislavských před papežským legátem Antonínem Zenonem v Poznani.

Protože se husitské názory začaly ujímat i v Polsku, hnězdenský arcibiskup a primas polský Mikuláš Trąba svolal v září r. 1420 provinciální synodu do Kališe, aby byl proti českým náboženským novotám stanoven společný postup, a Pálec jako dobrý znalec poměrů a obratný protihusitský polemik pronesl k shromážděným obsáhlou řeč. S bolestí vzpomněl, jak jeho vlast, kdysi tak kvetoucí a zbožností proslulá, domácími rozbroji hyne a je po celém světě vyhlašována za kacírskou, a důrazně vyzýval polský klérus k jednotě a stálosti ve víře.

Kališské arcijáhenství podržel M. Štěpán až do smrti, ale jeho vzdělání i osobní zájem vedly jej jako v Praze k činnosti učitelské. Podařilo se mu dosáhnouti řádného lektorátu při hnězdenské katedrále

a pak i profesury na teologické fakultě Jagellonské univerzity, kde byli jeho žáky pozdější znamenití polští teologové z období basilejského konsilu. Snad měl také podíl na tom, že na krakovské univerzitě nedošlo r. 1420 k disputaci o čtyřech artikulech pražských s českými husity. V prosinci r. 1420 přišlo totiž k polskému králi Vladislavu II. a k litevskému velkoknížeti Vitoldovi z Prahy slavné poselstvo, aby jim nabídlo českou královskou korunu. Husitští mistři Jan z Rejnštejna, řečený Kardinál, a Petr Payne žádali rektora krakovské univerzity, aby svolil k veřejné disputaci, v níž by obhajovali čtyři artikuly pražské. Rektor jim nevyhověl, protože artikuly, jak se vyjádřil ve své odpovědi, obsahují „heretickou zkaženost“ a jsou již odsouzeny všeobecnou církví. Na Pálčův podíl na tomto odmítnutí lze usuzovat z toho, že v traktátu *De auctoritate Romane ecclesiae*, napsaném asi v téže době, píše: „Viklejší a husitští poslové Petr Payne a Jan Kardinál, prý mistři filosofie, nechť nejsou slyšeni, aniž jim buď dovoleno odpovídat, jestliže se dříve nevrátí do lůna a poslušnosti svaté římské církve, podrobíce se jejímu rozhodnutí a příkazu, protože jinak by bylo marné hádat se s nimi, není-li tu kompetentního soudce, který by měl autoritu soudně rozhodovat“.⁷⁾ Traktát *De auctoritate Romanae ecclesiae* jest pro nauku o církvi velmi důležitý. Pálč v něm pojednává o hlavě církve, Kristu, a o jeho viditelném zástupci, papeži, o primátu apoštola Petra a římského papeže, o církevní hierarchii a o koncilu. V názoru na koncil sdílí tehdy převládající teorii o superioritě koncilu nad papežem. V téže asi době napsal ještě traktáty *De potestate clavium* o církevní moci, o jejím nositeli a rozdělení, a *De portis inferi*, kde rozebral a ostře odmítl čtyři artikuly pražské. Později všechny tři traktáty spojil a věnoval je hnězdenskému arcibiskupovi Mikuláši Trąbovi.

Kdy M. Štěpán zemřel, není známo. Poslední zpráva o něm je z r. 1422.

Na rozdíl od mistrů Stanislava ze Znojma a Štěpána z Pálče máme o dalších dvou stejně postižených profesorech, M. Petrovi ze Znojma a M. Janu Eliášově, málo zpráv. Byli starší, než jejich dříve zmínění kolegové. Jan Eliášův z Horšovského Týna⁸⁾ byl mistrem svobodných umění již v r. 1382, kdy se dal zapsat na právnickou univerzitu, r. 1387 byl zvolen děkanem artistické fakulty a jako doktor teologie a zároveň arcijáhen plzeňský jest ponejprv uveden r. 1398, jako profesor teologie r.

1403. **Petr ze Znojma**⁹⁾ se dal zapsat jako mistr svobodných umění r. 1376 na právnickou fakultu, profesorem teologie se stal r. 1397. Jejich spisy jsou až na nepatrné zlomky neznámé a o jejich osudu po vyhnání z Prahy nevíme nic určitého. Pravděpodobně se uchýlili každý do svého rodiště.

2. Do Husovy pře v Kostnici rozhodným způsobem zasáhl **Michal z Německého Brodu**¹⁰⁾, farář u sv. Vojtěcha v Praze a advokát Husových odpůrců u kurie. Pocházel z německé hornické rodiny a měl určité vědomosti o hornictví. Proto jej král Václav pověřil úkolem uvést v lepší stav zlaté doly jílovské. Michal se o to pokusil, ale asi neuspěl a se zbytkem králových peněz opustil koncem roku 1409 Čechy a odešel k papežské kurii, aby jako prokurátor pražských farářů stíhal Husa žalobou. Papež Jan XXIII. jej později povýšil na prokurátora de causis fidei, odtud obvykle byl zván Michalem de causis (Súdným). V úřadě prokurátora vystupoval Michal důrazně a důsledně proti Husovi a Jeronymovi a měl také hlavní podíl na tom, že byli dáni do klatby čeští šlechtici, kteří podepsali stížný list koncilu z 2. září 1415. Tím vzbudil v Čechách proti sobě takové nepřátelství, že na návrat do vlasti nemohl pomýšlet. Zůstal tedy u kurie a vykonával dále úřad prokurátora causarum fidei až do r. 1433, kdy na koncile basilejském skončil. Pohřební řeč proslavil slavný dominikán Jindřich Kalteisen na téma *Michael unus de principibus primis*. Chválil Michalovu horlivost a nezištnost v úřadě, jíž podobnou těžko bude možno nalézt. Nehledal slávy své, pravil o něm, nýbrž jedině čest Boží. Neucházel se o tučná beneficia, nežádal almužen, nýbrž živil se svou prací. Nenáviděl, již sklízel na zemi, usiluje o spravedlnost, oplatí mu Bůh na věčnosti. I když uvážíme, že při podobné příležitosti řečník může jen chválit, přece můžeme z Kalteisenovy charakteristiky Michala Súdného vyčíst, že jako Pálče tak ani Michala v postupu proti Husovi nevedly motivy osobní, nýbrž živé přesvědčení o bludnosti jeho nauk a povinná péče o ryzost víry.

Jako jeden z patnácti soudních auditorů střetl se s Husem na koncilu kostnickém **Jan Náz**.¹¹⁾ Pocházel z měšťanské rodiny pražské, r. 1391 byl zapsán na právnické univerzitě pražské, ale po několika letech odešel do Padovy, kde se stal r. 1397 licenciátem a r. 1399 doktorem dekretů. Téhož roku ustanovil jej král Václav svým sekretářem. R. 1400 jest Jan Náz členem metropolitní kapituly pražské a r. 1402 jest uveden v matrice

graduovaných právnické univerzity pražské jako doctor utriusque iuris. R. 1409 byl poslán ve funkci královského rady Václava IV. na církevní sněm do Pisy a v letech 1415–1416 zastával úřad rotálního auditora v Kostnici. Do vlasti se již nevrátil. R. 1418 se stal biskupem ve švýcarském Churu a zemřel tam 24. ledna 1440.

Kostnického sněmu se zúčastnilo mnoho dalších českých osobností¹²⁾: Litomyšlský biskup Jan, prokurátoři pražského arcibiskupa Kuneš ze Zvole a kanovník Albert Warrentrappe, M. Pavel z Prahy, farář v Želkovicích a druhý prokurátor biskupa litomyšlského, Jan z Třemošnice a M. Jan z Hradce Králové, zástupci dalších církevních hodnostářů, kazatel u sv. Štěpána v Praze Petr, který disputoval s Husem v žaláři, a jiní. První dva z jmenovaných mezi exulanty ovšem počítat nemůžeme – stali se postupně biskupy olomouckými (Jan v letech 1417–1430, Kuneš v letech 1430–1434). M. Pavel z Prahy stal se r. 1420 metropolitním kanovníkem. Poslední zmínka o něm je z r. 1432¹³⁾. O osudu ostatních není zpráv. Lze však pochybovat, že v Čechách zůstali trvale, vrátili-li se tam z Kostnice vůbec.

Proti Husovi vypovídal v Kostnici i jeho bývalý prokurátor u kurie **M. Mikuláš ze Stojčína**¹⁴⁾. R. 1410 promoval jej Hus na mistra svobodných umění a v promluvě vzpomínal, jak tento žák jej v nemoci v době zápasu o dekret kutnohorský těžkými léky uzdravil. O rok později shledáváme M. Mikuláše ze Stojčína po boku Husově na jeho velké výroční disputaci univerzitní a v čele studentské koleje královny přičleněné k Betlemské kapli. Snad někdy potom byl Stojčín vyslán Husem k papežskému dvoru jako jeho právní zástupce. Když se však v aktech znovu vynoří, je to v Kostnici na sklonku r. 1414, shledáváme se s ním v Husově vězení, kam byl přiveden svědčit, a svědčil proti svému učiteli. Vrátil se ještě do Prahy, nejpozději r. 1417 stal se proboštem Karolina, ale za revoluce odešel do ciziny. Vrátil se r. 1436 po podepsání míru a zemřel v Praze r. 1445.

3. V procesu Husově vystoupil větší počet **svědků**. Podle jména známe kromě Štěpána z Pálče, Jana z Münsterberku, Petra Storcha, Mikuláše Zeiselmeistra, Petra z Uničova, kanonistu Adama z Bychor, bývalého opata od sv. Ambrože v Praze Petra, kazatele od sv. Klimenta Jana Berúnce a Jana Mišpuli jinak zvaného Navaru.¹⁵⁾ Jan z Münsterberku a Petr Storch jsou bývalí pražští profesori, kteří r. 1409 odešli do Lipska; k českým emigrantům je tedy nemůžeme počítat. Z ostatních

áme bližší zprávy o Mikuláši Zeiselmeisterovi a Petru z Uničova. **Mikuláš Zeiselmeister**¹⁶⁾ byl syn pražského měšťana, r. 1396 dosáhl gradu mistra svobodných umění, po vysvěcení r. 1397 odešel do Padovy a vrátil se jako doktor práv. Získal několik kanonikátů, v letech 1407–1411 byl ficiálem, pak asi odešel ke kurii, s níž meškal v Kostnici. Do vlasti, kde jej král r. 1418 zbavil majetku, se nevrátil, nýbrž vstoupil do služeb Šikmundových a zemřel r. 1435.

Petr z Uničova¹⁷⁾ byl příslušník řádu dominikánského. Vystudoval Praze filozofii a působil na fakultě artistické, zároveň byl kazatelem sv. Klimenta (*praedicator Theotunicorum*) a na generálním studiu dominikánském přednášel teologii. Do popředí vystoupil r. 1409, když po rozkazu arcibiskupově, aby mu byly vydány knihy Wyclifovy, veřejně kazatelny oznamoval ty, kdo neuposlechli. R. 1410 se dožadoval Bologni, aby byl zahájen proces s M. J. Husem, v červenci r. 1412 se účastnil velkého shromáždění kléru a pražské univerzity, jež na příkaz papežův odsoudilo 45 článků Wiclifových, v listopadu r. 1414 odešel do Kostnice a pracoval proti Husovi, který v něm viděl úhlavního nepřítele. Krzy po návratu do Prahy, na počátku r. 1417, byl uvržen do vazby, neboť mu byla přičítána účast na protiutrakvistickém letáku *Utrum licet magistris studii Pragensis illa definire et approbare, quae auctoritate totius orbis dampnantur*, a byl nucen, aby odvolal. Petr žádal důkaz, že kalich je říkázán Kristem. M. Jakoubek ze Stříbra napsal za tím účelem *Positio pro informatione monachi praedicatoris s. Clementis* a předložil ji na univerzitě před shromážděnými mistry, mezi nimiž byl i Petr. Ten rojevil ochotu, že se v otázce utrakvismu přikloní k názoru univerzity, ude-li její názor slavnostně proklamován. Rektor Jan z Rejnštejna vydal 10. března 1417 požadovaný dekret a Petr byl nucen o tři dny později se odřídit a odvolat. O dalších osudech Petra z Uničova není zpráv, ale lze s jistotou předpokládat, že by byl po svých zkušenostech v Čechách zůstal.

Na pořad jednání v Kostnici přišly též výpovědi pražských svědků proti Husovi z r. 1410. Těchto svědků bylo osm. O některých z nich víme jistě, že odešli do ciziny, u ostatních se toho můžeme s velkou pravděpodobností dohadovat.

První z těchto pražských svědků, **Jan Protiva z Nové Vsi**,¹⁸⁾ se objevuje r. 1391 jako první kazatel v kapli Betlemské, ustanovený tam anem z Milheimu. R. 1396 byl ustanoven farářem v Bystřici, r. 1407

přeložen ke kostelu sv. Klimenta na Poříčí. Záhy se objevuje v první řadě Husových odpůrců. R. 1409 žaloval na Husa u arcibiskupa a chodíval na Husova kázání, aby jej „polapil v řeči“. Hus jej jednou zahlédl, jak sedí v kapli se sehnutou hlavou v šedivém plášti a obličej si zakrývá kapucí: „Kuklíku, napiš to a nes na onu stranu“ (do arcibiskupova dvora), zavolal na něj posměšně. Ve svém svědectví proti Husovi Protiva vypovídal, že Hus hlásal remanenci a tvrdil, že kněz v těžkém hříchu nepůsobí svátosti. Podle zápisů konfirmačních knih z r. 1422 Jan Protiva se vzdal fary u sv. Klimenta za oltářnictví v chrámu P. Marie před Týnem. Zápisy ty byly pořízeny v Žitavě, z čehož lze soudit, že se tam tehdy Jan Protiva zdržoval. Protiva zemřel podle rukopisu Státní knihovny pražské IV D 14, fol. 1a, který daroval klášteru na Karlově, ve čtvrtek o vigílii svátku Narození P. Marie v Plzni. Vigílie tohoto svátku připadá na čtvrtek r. 1430, 1441, 1447 a 1452.

Jan Peklo¹⁹⁾ byl před rokem 1414 kazatelem u sv. Jiljí. Svědčil, že Hus kázal, že můžeme být spaseni i bez papeže, že kněz v těžkém hříchu neabsolvuje, a hájil 45 článků Wyclifových až na článek o Božím těle. Vyhnanství prožíval Peklo v Budyšině a v Žitavě. Zachovalo se od něho šest listů, z nichž dva jsou určeny M. Prokopovi z Kladrub do Plzně, ostatní M. Ondřejovi z Brodu. Sděluje jim různé novinky z vlasti i z jiných emigrantech. Zastávají podružná místa církevní, některé přijímají měšťané (např. Petr v Budyšině) z útrpnosti do svých domů, a aby měli z čeho žít, prodávají knihy. Útěchou jest jim přátelství, jež cení nade vše, a naděje na lepší časy.

Beneš²⁰⁾, v letech 1402–1414 druhý kazatel u sv. Víta, pocházel z Ostroměře asi ze staré vladyské rodiny Kdulinců. O Husovi vypovídal podle sdělení M. Ondřeje z Brodu. Zachoval se od něho důrazný list Husovi, v němž jej prohlašuje za šířitele a následovníka sekty wyclifské.

Pavel²¹⁾ byl r. 1414 kazatelem u sv. Haštala a svědčil, že Hus hlásal remanenci, že tvrdil, že hříšný kněz nemůže rozhřešovati a že nikdo nemůže býti z církve vyobcován, leč by ho Bůh vyobcoval.

M. Mikuláš z Podvíní²²⁾ byl ode dávna v úzkých stycích s M. Ondřejem z Brodu. Pod ním r. 1396–1397 determinoval, r. 1401 se stal mistrem svobodných umění a působil pak na artistické fakultě, jsa zapsán i na universitě právnické, r. 1409 nabyl po Ondřejovi oltářnictví u P. Marie před Týnem na Starém Městě pražském a ještě r. 1418 presentoval jej

Ondřej na faru v Řísutech. Proti Husovi svědčil, že hlásal remanenci. Jako vyhnanec uchytil se v Polsku. Získal tam dobrou školu v Hnězdně, ale, jak píše v jednom dopise Peklovi, špatné počasí jej donutilo odejít do Lužice. Po skončení husitských válek se vrátil do vlasti a r. 1442 byl kanovníkem metropolitní kapituly pražské.

Mikuláš,²³⁾ nájemce fary ve Všetatech, a konsistorní písař **Václav z Voděrad**²⁴⁾, v letech 1411–1414 veřejný notář, svědčili proti Husovi hlavně, že hlásal remanenci.

Z pražských svědků proti M. Janu Husovi jsme nejlépe zpraveni o **M. Ondřejovi z Brodu**.²⁵⁾ Byl o několik let starším současníkem Husovým. R. 1384 dosáhl gradu bakaláře, r. 1387 gradu mistra svobodných umění a působil pak řadu let jako profesor na artistické fakultě. R. 1396 stál v jejím čele jako děkan. Po přechodném studiu práv věnoval se teologii, r. 1408 dosáhl v tomto oboru doktorátu a přednášky z teologie konal pak na katedře při kostele Pražském. Byl ozdobou Karlova vysokého učení a na rok 1407 byl zvolen jeho rektorem. O vážnosti, již požíval, svědčí, že spolu s profesorem Helmoldem Gledenstede de Zoltwedel zastupoval r. 1409 pražskou universitu na koncilu v Pise. Byl upřímným přítelem opravdových snah v církvi a zastáncem práv českého národa na universitě, ale stejně rozhodně od samého počátku potíral wyclifské heterodoxní názory. Učeným traktátem s úspěchem vyvracel Jakoubkovu nauku remanenční a později opětovně se utkal s Jakoubkem kvůli podávání svátosti laikům pod obojí způsobou. Vystoupil i proti Husovi, ale do Kostnice proti němu svědčit nešel.

Když vypukla husitská revoluce, nebylo pro člověka Ondřejových názorů v Čechách místa. Stejně jako již dříve vypovězení jeho kolegové Stanislav ze Znojma, Štěpán z Pálče, Jan Eliášův a Petr ze Znojma i on musel odejít do ciziny a jísti trpký chléb vyhnance. Oční choroba, kterou byl postižen, mu zabránila přijmouti místo profesora na universitě rostocké, ale uchytil se na universitě v Lipsku, kde působil až do smrti (1427). Své povinnosti plnil svědomitě, ale nepřestával myslet na domov. Dopisoval si s jinými stejně postiženými a spolu s nimi se těšil na návrat do vlasti. K domácím poměrům se stavěl velmi kriticky. V krátkém spisku *Planctus super civitatem Pragensem* a zvláště v traktátu *De origine Husitarum* teskně vzpomíná zašlé slávy Čech a temnými barvami líčí spousty způsobené husity. Nesvolává však na ně blesky Boží, nýbrž se zamýšlí,

zdali si katolíci a zvláště klérus takovou pohromu nezasloužili:²⁶⁾ „Milosrdný soudce, trestáš nás spravedlivě“, píše, „vše, co jsi nám, Pane, učinil, učinil jsi rozsudkem pravým“. Líčí, jak kněžstvo zbloudilo z cesty pravdy a žilo světu, požitku a rozkoši, dvůr papežský v to počítaje, takže nebylo hříchu mezi laiky, jehož by se dříve nedopouštěly, a to větší měrou, osoby duchovní. Sepsání končí vroucí prosbou za přímlovu a pomoc k Panně Marii, aby věrní nezakolísali a vyhnanci nezoufali.

Muž tak rozvázný a umírněný dovedl potěšit a k trpělivosti nabádat i jiné. Jeho okružní list k exulantům dojde i dnešního čtenáře:²⁷⁾ „Hle, bratři nejmilejší, pro naše nepravosti dopustil na nás Bůh útrapy tak těžké, že sotva jest dům, v němž by nebylo nepřátel kněží. A ti netoliko chtějí rozchvátit náš majetek a nás o dobrou pověst připravit, ale co více jest, přejí si prolít naši krev nebo se jí i napojit . . . O bratři nejmilejší, vězte, že tyto útrapy, které na nás byly dopuštěny, jsou naší očistou, jak praví svatý Petr Ravenský v kterémsi svém listě: Proto snad Bůh tě trestá časně, aby trest věčný byl zahlazen pokutou časnou . . . Neukládá se zrno do stodoly Hospodinovy, dokud není vymláčeno buď šleháním nebo nohama ženců. Tak i Bůh činí toto všechno proto, aby utištění nám otevřelo rozum. Mlátí se zrno, aby bylo uloženo v stodole, otesává se kámen, aby byl zasazen do stavby, rozpoutává se vichr, aby Eliáš byl vzat do nebe. Je proto nejlepším lékem pro člověka duchovního, jestliže na tomto mlatu světa jest jeho tělo sužováno různými metlami utrpení. O, bratři, vzpomeňme slov Pána řkoucího: Na světě budete míti soužení, ve mně však pokoj. Vzpomeňte i onoho slova Páně: Blahoslavení, kteří trpí protivenství pro spravedlnost, neboť jejich jest království nebeské. Pamatujte, že se nedosáhne hvězd rozkošemi, pamatujte, že jest nám vejíti do království nebeského po mnohém pronásledování. Proto, bratře, domníváš-li se, že nejsi pronásledován, pak jsi ještě nezačal býti křesťanem. Vždyť žádný sluha Boží není bez utrpení, jak praví svatý Augustin v kterémsi kázání: Zajisté je pronásledování křesťanovi užitečné, protože podle svatého Jeronýma utrpení otvírá sluch srdce, jež blahobyť na tomto světě uzavírá. O, bratře, pohlédni na světce, jejichž svátky během roku slaviš, pohlédni na Matku Boží, jejíž přesvaté srdce v hodině umučení Kristova proklál meč bolesti. Pohlédni na apoštoly, mučedníky, vyznavače a panny. Všichni dosáhli království nebeského útrapami a různými zkouškami. Pohléd, bratře, na Apoštola, jaká muka snášel. Sám

o sobě praví: V nebezpečnostvích na řekách, v nebezpečnostvích od lotrů, v nebezpečnostvích na cestách, v nebezpečnostvích na moři, v nebezpečnostvích od lidí svého národa, v nebezpečnostvích mezi nepravými bratry a vypočítáváje mnoho takových útrap dí: Neboť jsem přesvědčen, že ani smrt ani život, ani věci přítomné ani budoucí, ani síla atd. nebude nás moci odloučiti od lásky Kristovy. Kéž vám všemohoucí Bůh udělí trpělivost a sílu k snášení utrpení a opravdovou a trvalou lásku k těm, kdo vám strojí úklady nebo dokonce žízni po naší krvi. Buďte vytrvalí a uvidíte pomoc Boží nad sebou: Zláme lučiště a rozbije zbraně a štíty spálí ohněm a vysvobodí vás Pán Bůh váš. Což nechť ráčí dopřáti ten, jehož vláda trvá na věky věkův.“²⁷⁾

4. M. Ondřej z Brodu jest již pátý z profesorů teologické fakulty, kteří vystoupili proti M. Janu Husovi. V polemice Contra Stanislaum de Znoyma jmenuje Hus kromě nich ještě tři: Jana Hildessena, augustiniánského eremitu Heřmana a cisterciáka Matouše ze Zbraslavě.

Jan Hildessen²⁸⁾ byl od r. 1371 bakalářem, od r. 1377 mistrem svobodných umění, r. 1384 se dal zapsat na právnickou univerzitu, r. 1385 zastával úřad děkana artistické fakulty. Jako bakalář teologie jest uveden r. 1395, jako licenciát r. 1397, v roce vydání dekretu kutnohorského stál v čele fakulty teologické jako děkan. Třebas náležel k národu saskému, Prahu neopustil. Poslední zmínka o něm je r. 1415, kdy napsal traktát na obranu kostnického sněmu. Zůstal-li na živu, nepochybně z Prahy odešel.

Heřman z Mindelheimu²⁹⁾ se narodil kolem r. 1360, vstoupil do řádu augustiniánských eremitů, r. 1390 studoval ve Vídni a stal se řádovým lektorem. V Praze vykládal r. 1402 Apokalypsu. Když se v Čechách začalo šířit wiclifství, postavil se do řad jeho rozhodných odpůrců. R. 1410 byl členem komise pověřené prozkoumáním spisů Wiclifových a r. 1413 pronesl řeč k duchovenstvu shromážděnému na synodě svatodorotské. Téhož roku na podzim se stal pražským sufragánem s titulem biskupa nikopolského. Když se schylovalo k revoluci, uchýlil se na venkov, ale byl polapen r. 1417 Čeňkem z Vartenberka, který ho odvedl na hrad Lipnici a přinutil, aby vysvětil utrakvistické kandidáty. Třebas jednal z přinucení, byl za to od arcibiskupa Konráda z Vechty suspendován. Později byl asi přijat na milost, neboť r. 1420 vyhledal útočiště před Táboři na hradě

příběhnickém. Po dobytí hradu byl utopen, třebaš sliboval, že se přidá k husitům.

Matouš ze Zbraslavě³⁰⁾ se stal mistrem svobodných umění r. 1404, bakalářem teologie r. 1410, později dosáhl v teologii doktorského gradu. Husitská revoluce jej vypudila za hranice. Útulek našel v cisterciáckém klášteře Alzelle v Lužici, kde r. 1427 zemřel. Matouš ze Zbraslavě se zúčastnil kostnického sněmu a 4. července 1417 pronesl tam reformní kázání.

- 1) V. Bidlo, *Čeští emigranti v Polsku v době husitské a mnich Jeronym Pražský*. ČČM 69 (1985), str. 242–265, 424–452. – J. Fikrle, *Čechové na koncilu Kostnickém*. ČČH 9 (1903), str. 178–193, 249–262, 415–431. – A. Votka, *Po stopách Husových odpůrců (Husitství ve světle pravdy, roč. XIX, č. 1–4)*. Praha 1925. – A. Roubic, *Čechové na kostnickém koncilu*. Sborník Vysoké školy pedagogické v Olomouci. Historie II. Praha 1955, str. 125–135.
- 2) S. Sousedík, *Stanislaus von Znaim (1414)*. Mediaevalia Philosophica Polonorum 17 (1973), str. 37–56. Tam uvedeny starší práce, jmenovitě K. Laburda, *Master Stanislaus of Znojmo, his Life and Works*. Dis. Washington 1958, a práce J. Sedláka. Nejnověji: V. Herold, *Mistra Stanislava ze Znojma „De vero et falso“*. Praha 1971.
- 3) J. Sedlák, *M. Jan Hus*. Praha 1915, str. 282–288.
- 4) R. Palacz, *Stefan Palecz. Stan badań. Materiały i studia – VIII A* (1967), str. 93–124. Tam starší literatura. K tomu dodej: J. Prokeš, *K Pálčově replice proti čtyřem artikulům pražským*. Sborník věnovaný J. Bidlovi. Praha 1928, str. 254–261. – R. Palacz, *Le „Positio de universalibus“ d'Étienne de Palecz*. Mediaevalia Philosophica Polonorum 14 (1970), str. 113–129. – K. Vrána, *Mistr Štěpán z Pálče v Polsku*. Sborník Se znamením kříže. Řím 1967, str. 207–215. – J. Nechutová, *M. Štěpán z Pálče v Husově korespondenci*. Listy filologické 93 (1970), str. 29–36. – J. Nechutová, *M. Štěpán von Páleč und die Hus-Historiographie*. Mediaevalia Bohemiae (1970), str. 87–122. – F. Šmahel, *Circa universalis sunt disputationes non pauce*. Filozofický časopis 6 (1970), str. 987–988, zvl. str. 991–995.
- 5) J. Pekař, *Žižka a jeho doba II*. Praha 1928, str. 67–68.
- 6) K dalšímu K. Vrána, *Mistr Štěpán z Pálče v Polsku*, str. 207–215.
- 7) *Intimacio husitarum in studio Cracoviensi*. Nationalbibliothek Wien, MS 4131, fol. 139rv.
- 8) J. Tříška, *Příspěvky k středověké literární univerzitě I.*, nr. 23. Acta Universitatis Carolinae. Historica Universitatis Carolinae Pragensis 9, fasc. 1, Praha 1968, str. 18–19.
- 9) J. Tříška, *Literární činnost předhusitské university*. Praha 1967, str. 98, č. 12.
- 10) V. Novotný, *M. Jan Hus I.*, Praha 1919, str. 466–470 a dále častěji podle rejstříku.

- 11) F. M. Bartoš, *Čechy v době Husově. Praha 1947, str. 473. R. Zelený, Řeč Jana Náze, doktora obojích práv, na učení podovském. Studie o rukopisech 1970, str. 207–213.*
- 12) Srov. J. Fikrle, *Čechové na koncilu Kostnickém, str. 185–187.*
- 13) A. Podlaha, *Series praepositorum . . . et canonicorum s. metropolitanae ecclesiae Pragansis. Praeae 1912, str. 84.*
- 14) F. M. Bartoš, *Příspěvky k dějinám Karlovy univerzity v době Husově a husitské. Sborník historický 4 (1956), str. 40–41.*
- 15) V. Novotný, *M. Jan Hus II. Praha 1921, str. 381–382.*
- 16) F. M. Bartoš, *Čechy v době husitské, str. 473.*
- 17) Vl. Koudelka, *Zur Geschichte der böhmischen Dominikanerprovinz III. Archivum Fratrum Praedicatorum 27 (1957), str. 69–75. J. Sedlák, Počátkové kalicha. ČKD 54 (80), 1914, str. 315–322. – J. Kadlec, Řeholní generální studia při Karlově universitě v době předhusitské. Acta Universitatis Carolinae – Historia Universitatis Carolinae Pragensis VII, fasc. 2, Praeae 1966f, str. 77–78.*
- 18) K. Krofka, *Kněz Jan Protiva z Nové Vsi a Chelčického „mistr Protiva“. ČČM 74 (1900), str. 190–220.*
- 19) A. Votka, *Po stopách Husových odpůrců, str. 114. – F. Palacký, Documenta Magistri Joannis Hus vitam . . . illustrantia. Praha 1869 (dále: Doc.). – K náboženským dějinám českým I (Olomouc 1914), str. 144–163.*
- 20) A. Votka, *Po stopách, str. 115. – Doc. str. 179. – J. Loserth, Hus und Wiclif. Prag und Leipzig 1884, str. 291–293.*
- 21) A. Votka, *Po stopách, str. 115. – Doc. str.*
- 22) A. Podlaha, *Series, str. 87. – V. Novotný, M. Jan Hus I., str. 465.*
- 23) A. Votka, *Po stopách, str. 115. Doc. str. 183.*
- 24) A. Votka, *Po stopách, str. 115. Doc. str. 183–185.*
- 25) J. Tříška, *Literární činnost předhusitské univerzity, str. 104–107. – J. Kadlec, Studien und Texte zum Leben und Wirken des Prager Professors Andreas von Brod. Münster i. W. 1982.*
- 26) J. Pekař, *Žižka a jeho doba I., str. 36.*
- 27) A. Neumann, *Katoličtí mučedníci doby husitské. Hradec Králové 1927, str. 143–146. Neumann otiskl list z MS děčinského 211, fol. 162r–163r, kde autor není uveden. V MS Metropol. kapituly pražské N 6, fol. 105r, však je připsán Ondřeji z Brodu.*

- 28) J. Tříška, *Literární činnost předhusitské univerzity*, str. 115–116.
- 29) F. M. Bartoš, *Doktor Heřman z Mindelheimu, oběť Táborů*. *Jihočeský sborník historický* 12 (1939), str. 17–18. – A. Neumann, *Augustiniána Heřmana Lektura na Apokalypsu*. *Hlídka* 42 (1925), str. 247–251. – J. Kadlec, *Řeholní generální studia při Karlově universitě v době předhusitské*. *Acta Universitatis Carolinae – Historica Universitatis Carolinae Pragensis*, tom. VII, fasc. 2, Praga 1966, str. 91–92.
- 30) K. Lauterer, *Mathäus von Königsaal (–1427)*. *Cistercienser Chronik* 71 (1964), str. 93–109. – J. Kadlec, *Řeholní generální studia*, str. 104–106.

II.

METROPOLITNÍ KAPITULA SVATOVÍTSKÁ, KOLEGIÁLNÍ KAPITULY, UNIVERZITNÍ MISTŘI A KLÉRUS V DUCHOVNÍ SPRÁVĚ

1. Metropolitní kapitula svatovítská.¹⁾ Z někdejších 240 duchovních (z toho 60 kanovníků) doby karlovské zbylo r. 1420 při katedrále svatovítské 76 duchovních. Tolik jich dal vrchní purkrabí Čeněk z Vartenberka uvěznit, když 17. dubna 1420 vypověděl králi Zikmundovi poslušnost. Ve vězení zůstali do 7. května 1420, kdy Čeněk z Vartenberka opětně přešel k straně královské. Bezpečno však ani potom na Hradě nebylo. O svátku svatých ostatků (poslední neděli v srpnu, tj. 25. srpna) vnikl zfanatizovaný zástup do katedrály, zničil většinu vnitřních zařízení a jen díky včasnému zákroku cechu pražských sládků nebyl chrám rozbořen. Zlaté a stříbrné nádoby byly již předtím odvezeny na Karlštejn, nyní byly pod ochranou Hynka Hlaváče z Dubé bezpečně uloženy i ostatky svatých v opevněném kláštře Ojbíně u Žitavy.²⁾ Část kanovníků tento poklad doprovodila a usadila se v Lužici, jiní odešli do Olomouce nebo do katolické Plzně. Učinili tak v pravý čas, neboť hned po kapitulaci hradní posádky 7. června 1421 byla svatovítská katedrála znovu zpustošena a pro kněze církvi věrné nebylo na Hradě místa.

Z kanovníků, kteří se uchýlili do Plzně, jeden od té doby spravoval kostel sv. Bartoloměje, opuštěný německými rytíři, jako plzeňský arcijáhen a užíval v této hodnosti znaku a pontifikálií, příslušejících členům svatovítské kapituly.

V Olomouci vyhledali azyl kanovíci, kteří tam měli prebendy, jako scholastik Václav z Kouřimě,³⁾ Jan šindel,⁴⁾ Mikuláš Ubaldův z Předbořic,⁵⁾ Chval ze Smilkova⁶⁾ a potomní olomoucký biskup, doktor dekretů Kuneš ze Zvole.⁷⁾

Většina kanovníků a ostatního duchovenstva však odešla v čele s kapitulním děkanem, mistrem svobodných umění a bakalářem kanonického práva Janem Ostrovcem z Královic, do Horní Lužice. Kanovník Jan z Loun zůstal v městě Libavě a 16. května 1427 upadl do rukou husitů a byl spolu s kanovníkem Ondřejem z Jablonného a s pražskými oltářníky Prokopem a Markem usmrcen. V Budyšině – pravděpodobně v tamní

kapitule – byli pohostinně přijati děkan Jan Ostrovec⁸⁾ se svým průvodcem, metropolitním kanovníkem a zároveň děkanem kapituly u Všech svatých M. Štěpánem ze Staňkova.⁹⁾ Hlavním sídlem svatovítské kapituly však se stala Žitava, kde blízký klášter na Ojbíně skýtal útočiště v nejhorších válečných dobách. V Žitavě od samého počátku nalézáme kanovníky Jakuba Jinocha,¹⁰⁾ Jiřího Purkartova z Janovic,¹¹⁾ Jakuba z Dubé,¹²⁾ Mikuláše Henslinova ze Sulejovic, jinak z Budějovic či z Olomouce,¹³⁾ Zdeňka z Chrasti,¹⁴⁾ Jana Czama (Ssama), zároveň děkana vyšehradského,¹⁵⁾ Jana Cifru,¹⁶⁾ M. Jana z Třemošnice,¹⁷⁾ M. Zikmunda z Budějovic,¹⁸⁾ Oldřicha ze Strašnic,¹⁹⁾ Konstantina z Vechty,²⁰⁾ Václava Domšíka (asi totožného s Václavem, synem Johánka Ortla),²¹⁾ Martina z Kroměříže,²²⁾ M. Šimona z Nymburka,²³⁾ Mikuláše Jindřichova z Prahy,²⁴⁾ Václava z Prahy,²⁵⁾ M. Pavla z Prahy,²⁶⁾ Hartunga,²⁷⁾ Václava Mužíka zvaného Camprlík,²⁸⁾ Mikuláše Dětlebova ze Znojma,²⁹⁾ Racka z Bírкова,³⁰⁾ M. Jiřího Tomášova z Prahy,³¹⁾ poloviční prebendisty Sneka³²⁾ a Zmrzlíka³³⁾, později kanovníky Dominika z Budějovic (od r. 1422),³⁴⁾ Jana z Týna (od r. 1424)³⁵⁾ a Arnošta z Metelska (od r. 1428).³⁶⁾ Když do Budyšína došla zpráva, že arcibiskup Konrád z Vechty se přidal k husitům, kapitulní děkan Jan Ostrovec z Královic a Štěpán ze Staňkova se odebrali do Žitavy a tam s ostatními kanovníky zvolili za správce arcibiskupství olomouckého biskupa Jana, který pak ustanovil děkana Královice a kanovníka Jana u Dubé svými generálními vikáři. Ti zůstali v Žitavě trvale a spravovali odtud záležitosti věrných katolíků v Čechách. Jan z Dubé byl v exilu činný také spisovatelsky. R. 1430 napsal v Žitavě traktát *De vita clericorum*, jakési zrcadlo, zdůrazňující klerikům ctnosti a vytýkající různé hříchy a nectnosti,³⁷⁾ a spisek proti utrakvismu (*Collectura contra communionem utriusque speciei*), z něhož se zachoval jen krátký úryvek.³⁸⁾ Kapitulní knihovna chová 18 rukopisů z jeho majetku.³⁹⁾ Děkan Jan Ostrovec z Královic zemřel v Žitavě r. 1430.⁴⁰⁾ Jeho nástupcem v hodnosti generálního vikáře se stal kanovník a boleslavský arcijáhen Šimon z Nymburka. Po smrti olomouckého biskupa Kuneše ze Zvole, který byl po svém předchůdci Janovi Železném administrátorem pražského arcibiskupství, přešla hodnost administrátorů na dosavadní generální vikáře Jana z Dubé a Šimona z Nymburka. Ti se po 15letém exilu dožili uzavření míru v Jihlavě (5. července 1436) a vrátili se s kapitulou do Prahy. Kanovníků bylo tehdy jenom 13, nižších duchovních 59.

2. Kolegiální kapituly. Život kolegiální kapituly vyšehradské přerušil bitva pod Vyšehradem 1. listopadu r. 1420. Většina kanovníků ještě před bitvou odešla do ciziny nebo do katolických měst, ostatní, pokud zůstali museli si po opanování Vyšehradu husity dát líbit trpká příkoří a pak následovali své kolegy.⁴¹⁾ Nejznámější osobností mezi vyšehradským kanovníky byl kapitulní probošt Zikmund Albík.⁴²⁾ Pocházel z Uničova na Moravě (narozen kolem r. 1358), r. 1382 se stal v Praze bakalářem, r. 1386 mistrem svobodných umění, r. 1389 nabytí gradu bakaláře práva a v následujících pěti letech absolvoval studium medicíny. Brzy slyšel cizinci „veliký mistr vnitřního lékařství“, a když se mu podařilo svým uměním a péčí uzdravit krále Václava r. 1398 z těžké nemoci, byl zahrnován od krále milostmi. Ač byl ženat, působil na lékařské fakultě jako lector ordinarius. Když r. 1411 ovdověl jako otec dvou dcer, přijal svěcení a brzy potom, když zemřel arcibiskup Zbyněk Zajíc z Hasenburgu, stal se jeho nástupcem (1412). Poznal však, že se k arcibiskupskému úřadu nehodí a ještě r. 1412 se úřadu vzdal, spokojiv se proboštským vyšehradským. Když propukla revoluce, zdržoval se nějaký čas v Olomouci a v Brně a pak se odebral k trvalému pobytu do Vratislavě. Odtud byl r. 1425 povolán ke dvoru krále Zikmunda do Budína, ale již následujícího roku tam zemřel zanechav rozsáhlé vědecké dílo.

Prahu museli opustit i kanovníci kolegiálních kapitul při kostelích **Všech svatých**,⁴³⁾ **sv. Apolináře**,⁴⁴⁾ **sv. Jiljí**,⁴⁵⁾ a **sv. Jiří**.⁴⁶⁾ Tři posledně jmenované kapituly zanikly navždy.

Kanovníci **staroboleslavští** s veškerým klérem vyhledali azyl v Žitavě a zůstali tam až do skončení revoluce.⁴⁷⁾

Kolegiální kapitula v Litoměřicích se udržela, naopak probošt Zdislav ze Zvířetic, který se netajil sympatiemi k husitství, musel město opustit když v Litoměřicích rozbořili proboštskou budovu, a zemřel v Praze.⁴⁸⁾

Udržela se také **kapitula karlštejnská**, protože pevný hrad Karlštejn odolal všem náporům husitů. Citelné změnšení důchodů však způsobilo že kanovníci, jichž byl stejně jen malý počet, museli hledat obživu na fárách, a z celé kapituly zbyl posléze jen děkan.⁴⁹⁾

Město **Mělník** se jako jedno z prvních přihlásilo k čtyřem pražským artikulům a kanovníci tamní kolegiální kapituly hledali útočiště v zahraničních kapitulách nebo v městech katolické Jednoty panské. Jen poslední děkan z předhusitského období se přidal k husitům a zahájil tak

řadu místních utrakvistických děkanů. Kanovník Pavel zahynul r. 1426 v bitvě u Ústí. Probošt Zikmund z Budějovic, zároveň kanovník svatovítský, zemřel r. 1436 a kapitula již obnovena nebyla.⁵⁰⁾

Týn nad Vltavou se dostal hned na počátku husitské revoluce do světských rukou a duchovy tamní kolegiální kapituly zanikly. Kapitula se rozprchla neznámo kam.⁵¹⁾

Také **kolegiální kapitula v Lipnici**, která před výbuchem revoluce nabyla určité proslulosti tím, že tam byl pražský světící biskup Heřman Nikopolský OESA r. 1417 Čěnkem z Vartenberka donucen posvětit utrakvistům kněze, navždy zanikla, protože byla výlučně odkázána na svého utrakvistického pána. O osudech kanovníků za revoluce není zpráv.⁵²⁾

3. Univerzitní profesori. Mimo profesory teologické fakulty, o nichž byla dříve řeč, museli Prahu opustit i četní jiní profesori Karlovy univerzity.

Významnou osobností mezi nimi byl **Jan Šindel**.⁵³⁾ Pocházel asi z rozvětvené rodiny pražských Šindelů, v říjnu r. 1395 získal gradus bakaláře, v únoru r. 1399 gradus mistra svobodných umění, r. 1410 jest veden jako doktor lékařství a 24. dubna téhož roku se ujal rektorátu Karlovy univerzity. V červenci r. 1411 byl členem smírčí poroty ve při Husově, 17. září 1418 byl přijat za kanovníka metropolitní kapituly, ale působil asi dále na univerzitě. Když vypukla revoluce, nešel s kapitulou do Žitavy, nýbrž se uchýlil do Olomouce a pak do Norimberka, kde působil jako městský fyzik. R. 1431 poslala jej městská rada norimberská do Bamberku za králem Zikmundem, který utrpěl úraz pádem. Zikmund přijal Šindela v září r. 1432 v Sieně do svých služeb, ale nevíme, zdali trvale. V září r. 1437 byl Šindel již v Praze a přijal jáhenské svěcení, r. 1441 se stal také děkanem vyšehradské kapituly, poslední zmínka o něm je z počátku r. 1445. Kromě četných spisů lékařských a astronomických zanechal také obsáhlý výklad Desatera.

Šindelův kolega **Sulek z Hoštky** stal se bakalářem svobodných umění r. 1395, mistrem až r. 1405. Snad byl mezitím v cizině, neboť r. 1412, kdy za sedisvakance pražského arcibiskupství zastával úřad univerzitního kancléře, byl již doktorem medicíny. R. 1412 byl zvolen rektorem Karlovy univerzity. Za revoluce opustil Prahu a odešel do Erfurtu, kde působil na lékařské fakultě. V Erfurtě neznámého roku zemřel.⁵⁴⁾

Hodně zpráv se zachovalo o životě profesora **Prokopa z Kladrub**.⁵ Narodil se kolem r. 1380 v Kladrubech u Stříbra, r. 1402 se stal bakalářem a r. 1405 mistrem svobodných umění. Pak působil na artistické fakultě, zastával různé funkce a r. 1412 stál v čele fakulty jako děkan. Knězem byl od r. 1401 a vynikl jako kazatel – M. Jan Hus jej charakterisoval jak „praedicator egregius“ – a s kazatelnou ostře potíral husitské názory. Když vypukla revoluce, nemohl ovšem v Praze zůstat. Okraden o své knihy uchýlil se do Plzně, kde napsal obšírný traktát proti utrakvismu a ikonoklastu husitů. Po boku někdejšího učitele M. Šimona z Tišnova disputoval r. 1427 s představiteli husitů na hradě Žebráce. Když disputace skončila bez úspěchu, opustil vlast a odešel do Lipska, kde dosáhl r. 1433 doktorátu teologie. Zároveň byl přijat za člena svatovítské kapituly a s ní se r. 1436 vrátil do Prahy. Působil jako profesor na obnovené katedrální škole a nevzdal se tohoto úřadu ani po zvolení za administrátora pražského arcibiskupství r. 1446. Po opanování Prahy Jiřím z Poděbrad r. 1448 odešel s kapitulou do Plzně a odtud spravoval stranu pod jednou a do smrti r. 1453.

M. Ondřej z Brodu v spisku *Planctus super civitatem Pragensem* vypravuje o mistru artistické fakulty **Janovi z Hradce**, jaká muka musel podstoupit, když na univerzitě v disputaci potíral přijímání laiků podobnou způsobou. Byl ukrutně mučen a trápen hladem a jen zázrakem se dostal na svobodu.⁵⁶⁾ Třebas o osudech tohoto mistra dalších zpráv nemáme, můžeme důvodně předpokládat, že po takových zkušenostech doma nezůstal.

Uvedené mistry následovalo do vyhnanství mnoho dalších. Stačí vzít do rukou seznam účastníků kvodlibetu Husova z r. 1411.⁵⁷⁾ Bylo jich 66. Z nich straníků Husových nebylo ani dvacet (Křišťan z Prachatic, Vavřinec z Březové, Havel z Úterého, Jakoubek ze Stříbra, Šimon z Tišnova – který později se od utrakvismu odvrátil –, Martin z Prahy, Soběslav Skála z Rožnova, Prokop z Plzně, Václav z Mirovic, Jan Vavřincův z Bzence, Zdislav ze Zvířetic, Jan z Borotína, Bořivoj z Prahy a Mikuláš z Řečice). Na jejich příslušnost k straně husitské (pokud běží o osoby méně známé) ukazuje to, že se vyskytují v univerzitních záznamech po roce 1419. Brikcí ze Žatce zemřel již r. 1414, Petr z Letovic r. 1416, Petr Koněprus r. 1418 a Jan z Pustiměře r. 1421. Tři z disputujících byli Poláci (Jan Helcopius, Jindřich z Klobouk a Alexí z Pekar

Šimon z Rokycan a Vavřinec z Nymburka byli od husitů upáleni, sedm dalších jsme již jako exulanty uvedli (Jan Ostrovec z Královic, Štěpán Páleč, Zikmund z Prahy, Matouš ze Zbraslavě, Prokop z Kladrub, Mikuláš ze Stojčína a Pavel z Prahy). Zbývá ještě 5 mistrů, kteří se po r. 1419 v univerzitních záznamech neobjevují a ani jinak na veřejnost nevystupují. Lze tedy spíše předpokládat, že s husitským hnutím nesympatizovali, pak není vyloučeno, že aspoň někteří odešli do exilu (Jakub ze Soběslavě, Petr z Police, Přibyslav z Jesenic, v letech 1412–1418 uváděný jako vyšehradský kanovník, Mikuláš Kakabus, Ctibor z Velvar, Jan z Říště, Tomáš z Lysé, Řehoř Lvův, r. 1421 metropolitní kanovník, Zdeněk z Labouně, r. 1412–1418 probošt u Všech svatých, Jan z Prahy řeč. Virgo nebo Schwarzstern, Michal z Malenic řeč. Čížek, Kuneš z Heřmanic, Petr z Brandýsa, Řehoř Tomášův z Prahy, Václav Dlouhý z Prahy, Martin z Prahy, Petr z Nahošic, Jan z Novosedlic, Mikuláš z Miličína, Šimon z Prahy, Matěj z Bydžova, Jan z Jičína, Jan z Berouna, Antonín z Loun, Eliáš z Týna, Petr z Dobřichova, Mikuláš z Deštné, Václav z Nymburka, Jakub z Moldy, Štěpán z Brodu, Mikuláš z Pavlíkova, Martin ze Žatce, Přech z Branic, Jan Kunšův z Prahy a Pavel z Olše).

4. Klérus v duchovní správě. Početnou skupinu mezi exulanty tvořil klérus z duchovní správy, třebaž zprávy o něm jsou dosti kusé.

Příliš horkou půdou stala se Praha pro pražské faráře, kteří žalovali na Husa prostřednictvím Michala de Causis. Pokud zůstali na živu, jistě odešli pryč.⁵⁸⁾ Také kazatel v Betlemské kapli Havlík asi sotva mohl v Praze setrvat, protože vystoupil proti kalichu.⁵⁹⁾

Zajímavé podrobnosti obsahuje rukopis pražského kapitulního archivu VI/3.⁶⁰⁾ Jeho začátek (až do fol. 75v) tvoří kopiář listů došlých na děkanský úřad tepelský, který byl tehdy v Čelevi, z let asi 1420 až 1462. Děkani Ondřej a Matěj si tu opisovali některé listy soukromé i přípisy úřední. V úředních přípisech se stále opakuje výzva, aby faráři platili podýmnné (fumales) a platy povinné arcijáhnovi. Není to nic překvapujícího. Při prvním vzplanutí revoluce, zvláště když Žižka dobyl Chomutova a Žatec, Louny a jiná města se vzdala (v první polovině r. 1421), katoličtí faráři v arcijáhenství žateckém se rozprchli a hledali spásu za hranicemi. Tak píše děkan loketský, že v jeho děkanství zůstali z 26 duchovních správců jen dva faráři, v Lokti a v Kynšperku, většina že pro vypálení far

a ze strachu zůstává ve vyhnanství, někteří však s bázní se vracejí k svým kostelům, proto nechť má arcijáhen strpení.⁶¹⁾ Podobně prosí děkani žatecký, kadaňský a žlutický, aby legát apoštolský (Fernand) nevymáhal platy, jež mu náleží, protože jejich děkanství jsou zpustošena. V děkanství žateckém není ani jeden farář při své faře, v děkanství kadaňském a žlutickém jest jich vypuzena většina a jejich fary jsou zpustošeny nebo spáleny. Až přestane ta „hrozná pohroma“ a církvi se dostane pokoje, chtějí faráři své povinnosti rádi plnit.⁶²⁾ Když pak sám arcijáhen Matěj Rost opustil vlast a dlel v Norimberce, zdráhali se i zbylí faráři v děkanství tepelském platit mu z desátků, vymlouvajíce se na pohromy, jež utrpěli. Rost si na ně trpce stěžuje, že mu tu nepatrnou částku nechtějí platit, když je ve vyhnanství ne pro zločin nějaký, nýbrž aby se vyhnul nebezpečí těla i duše a vlastně pro dobrou pověst farářů⁶³⁾ Proto zástupce arcijáh-nův, děkan loketský, žádal děkana tepelského, aby dbal o splnění arcijáh-nových požadavků. Faráři pak asi něco poslali, neboť Rost pak absolvuje ty z nich, kteří nezaplatili.⁶⁴⁾ Arcijáhen Rost zemřel v Norimberku r. 1428. Jan Železný ustanovil jeho nástupcem Jana z Dohalic, ale také tomu faráři odpírali platy, takže je listem z Prešpurku musel napomínat.⁶⁵⁾

Velké potíže s platy měla také svatovítská kapitula.⁶⁶⁾ Uchýlivši se do Žitavy, byla zbavena příjmů z Prahy a odkázána na příspěvky duchovenstva. Faráři však sami dosti zkoušeli a nejevili k placení velkou ochotu. Proto je museli generální vikáři (administrátoři) opětovně napomínat. Jednou káží, aby faráři děkanství tepelského složili podýmnné na hradě roudnickém, podruhé na zvláštní příkaz biskupa Jana vyzývají děkana, aby nedbalým farářům (Havlovi v Slavicích, Janovi v Chodové Plané, kaplanovi v Plané Ondřejovi a jiným) nařídil, aby do šesti dnů zaplatili podýmnné arcibiskupské komoře, potřetí vytýkají děkanovi samotnému nedbalost. Při nejistotě cest stalo se také někdy, že zásilka peněz se ztratila a kněží měli platit podruhé. Proto nechce děkan žlutický posílat peníze do Žitavy, nýbrž do Prahy, aby snad nemusel platit znovu, a radí děkanovi tepelskému, aby psal administrátorům totéž. Proto také administrátoři ponechávali buď děkanům na vůli, aby podýmnné uložili na bezpečném místě, nebo přímo určují, kam je mají dodat: na hrad roudnický, do Plzně aj. Sbírat a vymáhat podýmnné nebylo nic příjemného. Děkan tepelský žádal administrátory, aby tím úkolem pověřili někoho jiného, ale dostal odpověď, že je to jeho povinnost.

Mimo podýmnné ukládali administrátoři arcibiskupství farářům ještě né platy. Protože po odpadu Konrádově nebylo nikoho, kdo by světil ro pražskou arcidiecezi svaté oleje, vyžádali si je z Míšně, a faráři museli aplatit útraty s tím spojené. Na děkanství tepelské připadlo 15 grošů.⁶⁷⁾

Někteří z exulantů se dostali hodně daleko od vlasti. **Kněz Václav** se chytil v Římě. Zachoval se od něho list z 20. března 1458, určený králi římu z Poděbrad, v němž mimo jiné píše:⁶⁸⁾ „Budiž dále Vaší Jasnosti námo, že já kněz Václav jsem již 46 let vzdálen vlasti a v Římě jsem trávil plných 43 let, a to pro mnohé rozbroje v našem království, nenovitě pro mnohé týkající se víry; neboť se nemáme odlišovat od ritu říkve římské, jejíž první náměstek Kristův byl Petr se svým druhem vatým Pavlem. Proto předkládám Vaší Výsosti, jejíž vznešené skutky ou známé po celém okrsku zemském, uctivé prosby, aby podle své oudrosti s největším úsilím se snažila o to, aby se ve věcech týkajících se nejvyšší míře neposkvrněné a katolické víry sjednotila s církví římskou“.

Až v Avignoně se octl klerik **Prokop Waldvogel**.⁶⁹⁾ Jeho otec Jiří byl Praze nožířem. Po propuknutí revoluce se jeho rodina odstěhovala do hlavy, Prokop, který byl asi jen akolytou, odešel do Porýní a odtud r. 1444 do Avignonu. Přinesl s sebou jakousi tajemnou „ars scribendi rtificialiter“, a toto tajemství bylo hlavním, snad jediným zdrojem jeho bživy. Zachovaly se smlouvy s několika Francouzi, naposled s židem avinem de Caderousse, jimž v nouzi svěřil své tajemné umění, aby od ich získal něco peněz a potřebný materiál, železné litery a nástroje, jimiž íce nebo méně rychleji byly litery k sobě řazeny. Waldvogelův vynález osáti uměle“, tj. bez péra, znamenal proti dřívějšímu veliký pokrok, třebas ště neběželo o knihtisk ve vlastním smyslu. Litery k sobě seřazené ohly být po natření inkoustem spuštěny na papír nebo pergamen, aby m zanechaly otisk, jako se asi dnes něco podobného děje na psacím roji.

Většina vyhnanců se ovšem zdržovala poblíž českých hranic, protože očítali s návratem do vlasti. Nejvíce jich asi dlelo v Lužici, ale rozhodně šichni udržovali spojení s pražskou kapitulou sídlící v Žitavě, neboť měli ájem na tom, aby získali uprázdněná místa. Záznamy v 8.–10. knize onfirmací byly pořízeny z větší části v Žitavě.⁷⁰⁾ To ovšem neznamená, e všichni duchovní, jimž administrátoři některé beneficium udělili, se ho cutečně ujali. To bylo možné jenom na území, kde měla strana pod

jednou mocenskú pozíciu, teda hlavne na českém jihu a západe a v úzkej pásu pri severných hraniciach. Strední, východní a juhovýchodní Čechy boli v rukou husitských a fary drželi kněží utrakvističtí. Jestliže katolický kněz odtud uprchl nebo byl vyhnán a žitavští administrátoři ustanovili jeho smrti nástupce, tento nástupce zůstával dále za hranicemi a čekal, jak se věci vyvinou.

Je přirozené, že vyhnaní kněží pozorně sledovali poměry ve vlasti a v cizině a živě se zajímali o všechno, co by mohlo mít vliv na jejich osud. Velmi je vzrušilo, když basilejský koncil navázal jednání s husity a když proslechlo, že byl husitům povolen kalich. Svědčí o tom nedatovaný list kněží exulantů basilejským Otcům, zachovaný v opise v rukopise Státní knihovny pražské XI C 1, fol. 404v–405v.⁷¹⁾ Při veškeré úctě, kterou k němu chovají, jeho počín pokládají za nesprávný a těžce jej nesou: jako vzteklého psa nelze ochočit hlazením, nýbrž ranami holí, tak česká heretika nelze získat ústupky, nýbrž rázným jednáním. Povolení laické kalicha nepřinese nešťastné zemi pokoj, nýbrž způsobí nové zmatky, poškodí církev a věrné kněze uvede v posměch a potupu protivníků.

Leccos zajímavého povědí nám o českých exulantech doby husitské také knihy, jež se zachovaly z jejich pozůstalosti.⁷²⁾ Některé explicitní traktáty, jež jsou zapsány v knihách patřících exulantům, nás poučí o těžkém životě, jaký exulanti vedli. Rukopis Kapitulní knihovny pražské D 5, který patřil nám již známému kanovníkovi **Rackovi z Bříkova**, svědčí, že Racek sice odešel s kapitulou do Žitavy, ale r. 1431 se zdržoval v Halle (fol. 260v) a r. 1433 v Míšni, kde byl hostem lipského profesora Jana Czacha (fol. 186v). Většinu zmíněného rukopisu psal Racek sám, traktát Matouše z Krakova *De pura conscientia* (fol. 264r–282r) psal jeho famulus Kryštof Muetner. Racek z Bříkova nejen knihy opisoval, nýbrž i kupoval. Dokladem toho je část bible v kapitulním rukopise A 49, jeho poznámka na předsádce svědčí, že účelem koupě asi bylo pomoci katolickému exulantovi na čas z bídy.⁷³⁾ Kapitulní rukopis A 88/9 opět dosvědčuje, že knihy byly od katolických exulantů kupovány před jejich odchodem z vlasti, aby země nebyla kulturně ochuzována. Zmíněný rukopis koupil M. Prokop z Kladruha od klerika Klenovce z Mýta, *ne libet portaretur do boemia* (fol. 1v).

Jestliže vyšší klérus mohl knihy kupovat nebo dávat opisovat, nižší duchovenstvo je aspoň opisovalo. Byl to především **Mikuláš**, kaplan pa-

Liběty z Dubé, jenž na hradě kostomlatském opsál r. 1422 *Libellus de cola et de morte, „me manente in castro Costomlat propter inhumanitatem lusitarum, Thaboritarum et Drabantum, tunc temporis ecclesiam catholicam persequencium“* (kapitulní rukopis A 113/1, fol. 142v).

Pilným opisovačem byl plebán **Ondřej Hrnčářův** (Andreas Figuli) Rokycan, od něhož pochází rukopis Státní knihovny v Praze XI A 14. Opis Apokalypsy dokončil ještě ve svém působišti Žerčicích r. 1419 (fol. 71v), opis Nářků Jeremiášových r. 1426 jako kaplan v Rohosicích, entateuch r. 1431 „*tempore excidii*“ na hradě Friedštejně (fol. 99r), r. 1433 lel na pevném hradě Kosti, kde opsál knihu Přísloví (fol. 109v)⁷⁴ ecclesiastes (fol. 115r) a Moudrosti (fol. 141v), načež se r. 1434 opět vrátil o Žerčic, kde opis bible dokončil (fol. 200r–296r).

Některé explicity výmluvně vyjadřují i náladu katolických exulantů. Explicit kolekty z Dekretu v kapitulním rukopise D 5, fol. 186, praví, že anovník Racek z Bírkova ji psal „*tempore exilii propter fidem et ecclesie sancte Romane obedienciam*“; pisatel chtěl tedy zdůraznit své utrpení pro íru a katolickou církev. A protože exulanti trpěli pro církev, téměř šichni se obraceli na věřící s prosbou o modlitbu. Výmluvně tuto prosbu důvodňuje jiný Rackův explicit, jímž prosí o zbožnou vzpomínku, *quatenus predictus scriptor pacienter suum exilium sustineat*“ (fol. 306r).

Také rajhradský rukopis č. 357, obsahující Petrarkův spis *De remediis triusque fortune*, byl pořízen ve vyhnanství. Není však jisto, zdali písařem yl kněz, či laik: „*Presens autem finitus est Wyennensi in exilio Anno omni M^oCCCCXXI^o die Sancti Mathei Apostoli et ewangeliste per manus faroldi seu Karoli quondam iuxta opinionem hominum fortunati.*“ (fol. 43r).

- 1) *K dalšímu, pokud není jiného odkazu, viz A. Frind, Die Kirchengchichte Böhmens III., Praha 1872, str. 175–190.*
- 2) *J. Loserth, Beiträge zur Geschichte der husitischen Bewegung III. I Tractatus de longo schismate des Abtes Ludolf von Sagan. AÖG (1880), str. 547–548.*
- 3) *A. Podlaha, Series č. 520. – Z. Hledíková, Úřad generálních vikářů pražského arcibiskupa v době předhusitské. Praha 1971, str. 132–133, č. 27.*
- 4) *A. Podlaha, Series č. 540; viz níže.*
- 5) *A. Podlaha, Series č. 510.*
- 6) *A. Podlaha, Series č. 528.*
- 7) *A. Podlaha, Series č. 533.*
- 8) *A. Podlaha, Series č. 513.*
- 9) *A. Podlaha, Series č. 507.*
- 10) *A. Podlaha, Series č. 487.*
- 11) *A. Podlaha, Series č. 490.*
- 12) *A. Podlaha, Series č. 534. – Z. Hledíková, Úřad generálních vikářů, str. 135, č. 32.*
- 13) *A. Podlaha, Series č. 505.*
- 14) *A. Podlaha, Series č. 508.*
- 15) *A. Podlaha, Series č. 512.*
- 16) *A. Podlaha, Series č. 514.*
- 17) *A. Podlaha, Series č. 516; asi totožný s prokurátorem zmíněným v kapitole.*
- 18) *A. Podlaha, Series č. 518.*
- 19) *A. Podlaha, Series č. 521.*
- 20) *A. Podlaha, Series č. 522.*
- 21) *A. Podlaha, Series č. 532.*
- 22) *A. Podlaha, Series č. 538.*
- 23) *A. Podlaha, Series č. 535.*
- 24) *A. Podlaha, Series č. 536.*
- 25) *A. Podlaha, Series č. 539.*
- 26) *A. Podlaha, Series č. 542; totožný s M. Pavlem z Prahy zmíněným v kapitole.*
- 27) *A. Podlaha, Series č. 543.*
- 28) *A. Podlaha, Series č. 544.*

- 29) *A. Podlaha, Series č. 545.*
- 30) *A. Podlaha, Series č. 546.*
- 31) *A. Podlaha, Series č. 547.*
- 32) *A. Podlaha, Series č. 529.*
- 33) *A. Podlaha, Series č. 530.*
- 34) *A. Podlaha, Series č. 548.*
- 35) *A. Podlaha, Series č. 531.*
- 36) *A. Podlaha, Series č. 549.*
- 37) *Knihovna metropol. kapituly pražské O 28, fol. 70r–74v.*
- 38) *Univ. knihovna ve Vratislavi I F 78, fol. 469 v.*
- 39) *Jsou to rukopisy: A ²⁸/₅, A 138, C 14, C ²¹/₅, C 47, C 89, C 118, E ¹⁵/₁, E 34, E ⁶²/₁, E ⁶²/₂, E 65, F 26, G 21, G 34, I 31, I 57, O 28. Rukopis I ⁵⁵/₃ dal svázat.*
- 40) *Knihovna metropol. kapituly pražské má z jeho majetku rukopisy I ⁵⁵/₂, I ⁵⁵/₃.*
- 41) *A. Frind III, str. 190–197.*
- 42) *J. Tříška, Literární činnost, str. 145–147. – G. Gellner, Jan Černý a jiní naši lékaři do konce doby jagellovské. VKČSN 1934, III, str. 113–120. – J. Tříška, Příspěvky 2, str. 19–20; 3, str. 8; tam další literatura.*
- 43) *A. Frind III, str. 211–212.*
- 44) *A. Frind III, str. 212–213.*
- 45) *A. Frind III, str. 214–215.*
- 46) *A. Frind III, str. 213–214.*
- 47) *A. Frind III, str. 208–210.*
- 48) *A. Frind III, str. 197–204. – O Zdislavovi ze Zvířetic naposledy F. M. Bartoš, Příspěvky k dějinám Václava IV. VČA 53 (1944), str. 106.*
- 49) *A. Frind III, str. 215–216.*
- 50) *A. Frind III, 204–216.*
- 50) *A. Frind III, 204–208.*
- 51) *Dějiny kapituly podává Z. Hledíková, Kapituly s biskupskou kolací v Čechách do doby husitské a jejich místo v církevní správě. In memoriam Zdeňka Fialy. Z pomocných věd historických. Universita Karlova 1978, str. 45–51.*
- 52) *A. Frind III, str. 217.*
- 53) *F. M. Bartoš, Rektor Jan Šindel. VČA 56 (1947), str. 27–34. – J. Tříška, Studie a prameny k rétorice a k universitní literatuře. Praha 1972, str.*

- 125, č. 61. – J. Tříška, *Literární činnost předhusitské univerzity*, s 148–149 (tam další literatura).
- 54) F. M. Bartoš, *Rektor Karlovy university M. Sulek z Hořky*. *Jihočes sborník historický* 13 (1940), str. 88. – J. Tříška, *Příspěvky* 2, str. 19. – Tříška, *Studie*, str. 124, č. 56. – E. Kleineidem, *Universitas studii Erfordensis I*. Leipzig 1964, str. 329.
- 55) J. Kadlec, *Mistr Prokop z Kladrub*. *Acta Universitatis Carolinae Historia Universitatis Carolinae Pragensis* tom. XII, fasc. 1–2, str. 9–110.
- 56) J. Kadlec, *Planctus super civitatem Pragensem a jeho autor*. *Studia o rukopisech XXV* (1986), str. 47–73, zvl. 61–62.
- 57) *Magistri Iohannis Hus Quodlibet*. Ed. B. Ryba, Praha 1948. Tam do o jednotlivých mistrech. – J. Kejř, *Kvadlibetní disputace na pražské universitě*. Praha 1971, str. 137–148.
- 58) V. Novotný, *M. Jan Hus II*. Praha 1921, str. 124.
- 59) J. Sedlák, *Počátkové kalicha*. *ČKD* 52 (77), 1911, str. 705–708.
- 60) J. Sedlák, *Drobné texty k dějinám husitství*. 9. *Listy z počátků husitství*. *Studie a texty* 3, č. 1, str. 115–125.
- 61) *Tamtéž*, str. 120, ad b.
- 62) *Tamtéž*, str. 121, ad d.
- 63) *Tamtéž*, str. 123–124, ad g.
- 64) *Tamtéž*, str. 117.
- 65) *Tamtéž*, str. 117, pozn. 1. – O úmrtí arcijáhna Rosta v Norimberku. *Podlaha*, Series č. 524.
- 66) J. Sedlák, *Drobné texty*, str. 117.
- 67) *Tamtéž*, str. 122–123, ad f.
- 68) F. Palacký, *Urkundliche Beiträge zur Geschichte Böhmens und seiner Nachbarländer im Zeitalter Georgs von Podiebrad*. *FRA XX B*, str. 14–15, č. 147.
- 69) A. Neumann, *Pražský klerik – vyhnanec a počátky francouzského tiskařství*. *Hlídka* 41 (1924), str. 12–16.
- 70) J. Emler, *Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica Pragensia per archidioecesim*. Lib. 8–10, Praha 1889.
- 71) Viz přílohu.
- 72) A. Neumann, *Drobnosti o katolických emigrantech doby husitské*. *Hlídka* 53 (1936), str. 79–81.

- 73) *„Anno Domini MCCCCXXII F. VI in die sanctorum Bonifacii et sociorum eius comparavi istam bibliam Zytawie ego Raczko a domino doctore Iohanne Pretorii Pragensis antique civitatis“.*
- 74) *„Expliciunt Parabole Salominis scripte per Adream, tunc permanentem in castro Cost ob declinandum seviciam et persecucionem Thaboritarum et Husitarum et Viglefitarum in clerum et ceteros christifideles sevientem a. 1433 sabbato in die s. Cyriaci“.*

III. ŘEHOLNÍCI

Největší procento mezi exulanty tvořili řeholníci. Bylo to proto, husité se ke klášterům stavěli zcela odmítavě:¹⁾ „Item kláštery mnichské kázali býti peleše lotrovské a proti zákonu Krystovu zle založeni poněvadž Bůh rozkázal svým učedníkům, skrze ně všem kněžím, aby nezavírali, ale šli po všem světě, kážíce a křtíce ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého. A protože všechny kláštery, buďto nadané nebo žebrařské, pravili, že od věrných mají z kořene vyvráceny býti, aby mniši a bratři po všem světě kážíce čtení (evangelium). Z kteréhožto všetečného učení klášterové jednoho roku a času a málo dále bořili sou“. Za takových okolností řeholníkům nezbývalo nežli včas uprchnouti, chtěli-li zachránit holý život. Pro volbu exilu byly směrodatné provinciální příslušníci klášterů,²⁾ jejich poloha a národnostní poměry v nich. Uprchlíci odnášeli s sebou zpravidla archiv, knihy a skvosty, jež pak v nouzi zastavovali a prodávali. Po uzavření míru r. 1436 vracely se prořídlelé konventy do vlasti. Některé řeholní družiny v cizině vymřely. Listiny a knihy, jež tak zanechaly, pomáhají nám určit místo jejich exilu.

1. Rytíři svatojanští³⁾ ztratili sice komendy v utrakvistické části Čech (Kadaň, Mladá Boleslav, Česká Lípa, Manětín, Ploskovice, Pičín, Blatná a také malostranské sídlo velkopřevorovo spolu s kostelem P. Marie po bitvě u Chotěbuzského řetězu bylo 7. května zničeno, ale velkopřevor se uchýlil s konventem do pevného hradu strakonického, který se stal novým domovem všech řádových příslušníků a zároveň mocnou oporou strany podjednou. Některé rytíři z komend, jež se dostaly do rukou husitů, odešli snad do Slezska.⁴⁾

2. Řád německých rytířů⁵⁾ pozbyl téměř všech svých statků v Čechách již na počátku 15. století a zbytek mu byl odňat za válek husitských jenom na Kostomlatech vzdoroval nepřátelskému náporu zemský konšel Albrecht z Dubé. Ostatní rytíři se asi uplatnili v křižáckém vojsku. Albrecht z Dubé si stěžoval 8. února 1418 na zoufalý stav řádu a zmiňoval se také o tom, že řádoví faráři v Plzni, Polné, Hostěradicích, Jindřichově Hradci a Drobovicích byli ze svých far vyhnáni. Brzy potom k nim

přistoupili i jejich druhové v Praze (sv. Benedikt), Ústí, Königsteinu, Lovosicích, Býčkovcích, Kolíně, Čáslavi a v Německém Brodě. Kam tito kněží odešli, není známo. I po válce zůstaly v husitských rukou fary a dvory v Praze, Ústí, Königsteinu, Lovosicích, Kolíně, Čáslavi, Polné a Německém Brodě; komendy v Opavě a v Krnově byly zadluženy, takže pod poslušenstvím komturevým zůstalo jenom pět far na jižní Moravě.

3. Také řád křižovníků s červenou hvězdou velmi utrpěl.⁶⁾ K špitálům v Českých Budějovicích, v Písku a v Kouřimi, které byly ztraceny již před válkou, přistoupily špitály v Sušici, Klatovech, Stříbře, Litoměřicích a v Chomutově. Stály vesměs za městskými hradbami, proto byly za válečného střetnutí úplně zničeny. V Praze ztratil řád kostely sv. Štěpána, sv. Jindřicha, sv. Valentina a sv. Petra na Poříčí; špitál s kostelem sv. Františka zachránil r. 1420 představený špitálu Mikeš (byl-li řádovým velmistrem, není jisté) jen za tu cenu, že se uvolil podávat v kostele podobojí. Na štěstí však zůstaly v rukou řádu špitály v Mostě, v Sedlci s Rolí a Vary, v Lokti, Kynšperku, Chlumu sv. Maří, v Chebu a na Moravě v Hradišti sv. Hipolyta. Rozprchlí bratři ze ztracených stanovišť se uchýlili do špitálů západočeských, jiní šli na Moravu, jiní do Slezska. Ale ani tam nebyli bezpečni, protože i do těchto míst zajížděli v letech 1427–1431 husité. Bez pohromy zůstal jen špitál vratislavský. Proto se někteří křižovníci časem uchýlovali na hrady a do pevněji hrazených měst. Jak se jim v té době rozptýlení vedlo, máme výmluvnou zprávu z Jihlavy. Tamní konvent a kvardián minoritského kláštera vydali r. 1420 osvědčení Václavovi, někdy kazateli u sv. Štěpána v Praze (předpokládáme arci, že byl křižovníkem), že byl v Praze v kostele sv. Štěpána s jinými jedenácti od wyclifistů a husitů chycen, obrán o všechny své věci, utekl se k minoritům do Jihlavy a počestně a chvalitebně po pět let se u nich zdržoval, vyprošuje si od lidí almužnu – *piarum subventionem eleemosinarum vivendo*.⁷⁾

4. Křižovníci s červeným křížem (Strážci Božího hrobu)⁸⁾, kteří měli hlavní sídlo v Praze na Zderaze, předvíдали hrozící nebezpečí a v čele s proboštem Bernardem odešli do pobočného konventu v slezské Nise a odnesli s sebou všechny cenné věci, pokud je neuložili do bezpečných rukou v Praze.⁹⁾ Některé knihy uschovali u Johánka Rotlewa z Koloděj,

ale jejich soupis se nezachoval. Lépe jsme zpraveni o rukopisech fary trutnovské, která byla klášteru zderazskému inkorporována. Po smrti posledního známého plebána předhusitského období Jakuba a kazatele Jana Kickela zůstal na trutnovské farnosti větší počet knih, které z bezpečnostních důvodů byly napřed uloženy u svídnického měšťana Václava Hynka z Trutnova a potom svěřeny do opatrování špitálu P. Marie v Nise. Ve dvou velkých skříních bylo umístěno 47 kodexů, v třetí menší skříně, jež náležela plebánovi Jakubovi, dvě knihy a různé bohoslužebné nářadí. Když se potom v Nise usadili i zderazští křižovníci, těžký a nákladný život ve vyhnanství je donutil, že část trutnovských věcí odprodali. Zderazský probošt Bernard převzal z nich kromě 90 zlatých na hotovost klenoty a část kodexů. Tři knihy dal za prokázané služby svému bratrovi Mikulášovi, tři částečně daroval a částečně prodal bratru Ondřejovi a dalších sedm si ponechal pro vlastní potřebu. Z klenotů mu zbyl pouze pozlacený kříž. Všechno ostatní prodal nebo daroval mistrovi nisského špitálu Janovi, případně to věnoval na stavbu kostela. V úschově nisského konventu zůstalo jen 36 trutnovských knih. Po smrti probošta Bernarda zvolili zderazští řeholníci za jeho nástupce svého spolubratra Petra a po uzavření kompaktát se vrátili do Prahy. Trutnovskou faru obsazoval od té doby konvent v Nise.

Strážci Božího hrobu měli také ženský klášter v Světcích.¹⁰⁾ Po jeho zničení husity r. 1421 řeholnice uprchly jednak na hrady svých šlechtických příbuzných, jednak do Mostu, kde požívaly pohostinství u tamních magdalenitek. Po r. 1436 byl klášter obnoven a řeholnice se tam vrátily.

5. Kláštery křižovníků s červeným křížem (cyriaků¹¹⁾) tvořily společnou provincii s kláštery polskými, proto jejich příslušníci mohli počítat s útlukem v Polsku. Před zničením kláštera u svatého Kříže Většího (r. 1419) odešli tam křižovníci pražští a po nich, pokud zůstali na živu, křižovníci z Pardubic, Benátek nad Jizerou, Klášterce nad Orlicí (Orličky) a Solnice. Konventy v Benátkách a (na kratší čas) v Solnici byly obnoveny po r. 1436, konvent pražský teprve r. 1628 z Krakova.

Zvláštní pozornosti si zasluhuje člen pražského kláštera cyriaků **M. Mařík Rvačka**.¹²⁾ Mistr Mařík, v latinských pramenech prostě zvaný Mauritius de Praga, se narodil kolem roku 1365. R. 1385 se stal bakalářem na artistické fakultě pražské a r. 1387 mistrem svobodných umění. Nějaký

čas pobyl pak v Římě, kde dosáhl od papeže hodnosti doktora teologie (doctor bullatus). R. 1402 jmenoval jej Bonifác IX. vizitátorem klášterů cyriackého řádu v Čechách, v Polsku a v Sasku na dobu pěti let a Innocenc VII mu tuto pravomoc na neurčito prodloužil. Týž papež zakročil v jeho prospěch i na pražské univerzitě, aby byl přijat do profesorského sboru teologické fakulty, ale fakulta M. Maříka odmítla. Trvalou přízeň získal si M. Mařík u pražského arcibiskupa Zbyňka, ano stal se jeho důvěrníkem, podobně jako byl již dříve důvěrníkem arcibiskupa Jana z Jenštejna. Svým vlivem přispěl asi hodně k tomu, že Zbyněk dlouho setrval při římském papeži Řehoři XII., a sám na obranu tohoto papeže napsal traktát proti útoku někdejšího pražského a později vídeňského profesora Jana Falkenberga. Byl upřímným zastáncem církevní reformy, účinně podporoval v tomto směru arcibiskupa, ale k M. Janu Husovi se stavěl od počátku odmítavě. Jako inkvizitor měl r. 1409 za úkol vyslechnouti odpovědi Husovy na žaloby jeho protivníků, a když v létě r. 1414 odešel na koncil do Kostnice, vystupoval tam proti Husovi po boku prokurátora Michala Súdného. Rozmachu husitství hleděl čelit obratně psanými veřejnými listy králi Václavovi, císaři Zikmundovi a jiným vlivným osobnostem. Proti pamětnímu spisu husitského diplomata doktora Jana z Jesenice, dokazujícímu dávné stáří podávání z kalicha, napsal na příkaz koncilu obsáhlou odpověď. V husitských náboženských novotách viděl revoluci a v představitelích husitství zločince. Světový rozhled však jej naučil chápat nezbytnost církevní reformy, a tomuto dílu se M. Mařík věnoval s největším úsilím, jak o tom svědčí sedm kázání, pronesených na kostnickém sněmu, i jiné významné reformní projevy. V únoru r. 1418 dělal tlumočníka kyjevskému metropolitovi Řehořovi, neznalému latiny, když v doprovodu dvou polských biskupů jednal s papežem o unii východní církve s Římem. Jako Pálec sblížil se M. Mařík s členy polského poselstva na koncile, jmenovitě s jeho vůdčím duchem doktorem Pavlem Vlodkovičem, a spolu s ním bojoval za polské zájmy proti spisům Jana Falkenberga a Jana z Bamberku, kteří hájili pruský řád německých rytířů a napadali Poláky. Rovněž podepsal odvolání Poláků k příštímu koncilu a odešel s nimi do Polska, kde jeho stopa mizí.

6. Augustiniánští kanovníci. Mateřský klášter této řehole v Roudnici nad Labem byl vyvrácen na jaře r. 1421. Ačkoliv arcibiskup Konrád

z Vechty, který se přidal k husitům, Žižkovu vojsku dal vše, co potřebovalo, Žižka „kláštera díl zbořil a dům proboštův spálil, obrazům neodpůtil, kalichy, ornáty odtud pobrav“.¹³⁾ Čtyři kanovníci odpřisáhli pražské artikuly, ostatní však zůstali věrmi a odešli do ciziny.¹⁴⁾ Probošt Jan, který se z počátku zdržoval na hradě Sřekově, vystavil pro ně doporučení představeným jiných klášterů.¹⁵⁾ Někteří odešli na Západ. Po smrti probošta Jana na sklonku roku 1430 sešli se zbylí kanovníci v kapli sv. Mikuláše v augustiniánském klášteře v Erfurtě a zvolili za probošta svého spolubratra Matěje Vrabce, který se usadil v klášteře augustiniánských kanovníků Na písku ve Vratislavi.¹⁶⁾ Volby se zúčastnili převor Tomáš kantor Jan, Matouš Beran, Jiří z Velvar a někteří další kanovníci. Bližší zprávy máme jen o Matoušovi Beranovi.

Matouš Beran¹⁷⁾ vynikl jako spisovatel. Ještě za pobytu v klášteře napsal r. 1417 postilu na nedělní evangelia, zachovanou v rukopisi Národního muzea v Praze XVI E 11. Dal jí název *Confundarius*. Tím neobvyklým pojmenováním chtěl naznačit, že běží o kompilaci; zároveň však poznamenal, že to je kompilace velmi pracná, pořízená z četných a obsáhlých svazků, a že má usnadnit kazatelům práci. Za to od nich očekává modlitbu.¹⁸⁾ V cizině vznikl jeho druhý spis. Vyznačuje se stejnou metodou a má téměř stejné jméno jako kniha z r. 1417, *Confundarius maior* (rukopis Státní knihovny pražské I F 35), ale její obsah je zcela odlišný. Je to kompilace z cizích příruček lékařských¹⁹⁾, doplněná nikoli bezcennou prací vlastní,²⁰⁾ jakási rukověť lékařské vědy, jakých tehdy v evropských univerzitách vzniklo nemálo. Byla dopsána 12. května r. 1417 v Erfurtě, kde se autor po dlouhém bloudění světem usídlil „in domo pauperum“.²¹⁾ Jako exulant byl odkázán sám na sebe, proto si osvojil určité lékařské vědomosti a pak se lékařstvím živil. Do lékařského oboru náleží i další jeho dílo, zachované v rukopise Metropolitní kapituly pražské N 53, fol. 109r–329r.²²⁾ Velmi se podobá dílu předcházejícímu, jehož se v závěru výslovně dovolává²³⁾ a jehož jest jakýmsi doplňkem. Hlavní jeho obsah tvoří traktáty *Pulmentarius* a *Cirurgia*. Je to z jeho známých spisů Beranových dílo nejmladší, neboť je do něho poje i výňatek z kvodlibetu doktora Jana Schoymana (Schunemana) z r. 1432.²⁴⁾ I zde Beran vzpomíná mnohaletého vyhnanství²⁵⁾ a sebe samého zve *membrum quoddam inutile medicine alme universitatis erfordensis*.²⁶⁾ V úředním seznamu učitelů erfurtské lékařské fakulty však uvede

není.²⁷⁾ Poslední stopou pobytu našeho mistra v cizině je zápis na fol. 7r zmíněného kapitulního rukopisu. Matouš Beran v něm vzpomíná, že ve velmi těžké své nemoci vykonal zpověď, aby dosáhl odpustků, vydaných koncilem basilejským. To bylo 31. října 1437. Pokání, které mu bylo při zpovědi uloženo, slibuje vykonat, až se vrátí do roudnického kláštera. A poznámka k tomu připojená praví, že se tak skutečně stalo. Na podzim r. 1437 nebylo již překážek, které by mu bránily v návratu do Roudnice. Dlouho tam však nezůstal. R. 1445 zemřel v Rokycanech probošt Jan a klášter zůstal zcela prázdný. Proto roudnický probošt Matěj, převor Valentin a celý konvent ustanovil Matouše Berana za Janova nástupce a administrátor pražského arcibiskupství Šimon z Nymburka jej 2. července r. 1445 potvrdil.²⁸⁾ Na sklonku života se asi rokycanský probošt vrátil do mateřského kláštera, neboť v roudnickém nekrologiu, kde je zapsáno jeho úmrtí 29. května 1461, jest jmenován *frater Matheus senior dictus Beran, presbyter huius domus*.²⁹⁾ Obšírnější zápis v jiném nekrologiu³⁰⁾ ho vzpomíná jako velkého dobrodince roudnického kláštera; věnoval mu značnou peněžní částku, kterou nashromáždil za dlouhého pobytu v exilu.³¹⁾

Jiní roudničtí kanovníci byli pohostinně přijati v augustiniánských kláštorech ve Vratislavi (Na písku), kam přenesli knihovnu a umělecké poklady, a v Zaháni.³²⁾ Kanovník **Martin** tam v letech 1422–1424 psal a iluminoval misál, uložený dnes ve vratislavské univerzitní knihovně.³³⁾ Rovněž opis Nového Zákona v latinském znění, který se dostal do téže knihovny, jest asi dílem českých uprchlíků, jak nasvědčují české meziřádkové glosy na některých místech.³⁴⁾ Dlouhá léta vyhnanství donutila roudnické vyhnance lecos ze svého majetku odprodat. Probošt Matěj prodal r. 1431 vratislavskému proboštovi Joštovi stříbrný a pozlacený obraz sv. Jana evangelisty a kaziměřskému klášteru Božího Těla obraz P. Marie připisovaný sv. Lukáši.³⁵⁾ Na přídeští rukopisu Národního muzea v Praze XVII B 9 je zlomek soupisu knih, o nichž patrně některý z kanovníků rozhodoval, mají-li být prodány či podrženy, jak svědčí poznámka *teneatur* u některých z nich. Některé z prodaných knih chová dnes univerzitní knihovna vratislavská.³⁶⁾ Největší část svých knižních pokladů si však roudničtí kanovníci zachovali a odvezli si je zase domů.

Vrátili se hned po návratu míru a kanovník Jakub uvedl klášterní budovy do pořádku.³⁷⁾ Za druhé války husitské museli však klášter opět

opustit. Probošt Matěj zemřel 11. září r. 1472 jako exulant v Budyni.³⁸⁾ Tento probošt vydal r. 1467 doporučení spolubratru Ondřejovi pro řeholní představené, jež požádá o podporu.³⁹⁾ Kanovník Jan Morávek se dostal až do Vitorazi, kde si na tamním hradě opsal r. 1470 traktát Mikuláše de Blonia *De administrandis rite sacramentis ecclesiasticis, de celebrandis sacris missarum sollempniis et censuris ecclesiasticis canonice observandis*. Tento traktát (je to nynější rukopis pražské Státní knihovny I E 31) zanechal s dalšími roudnickými rukopisy (nyní v Státní knihovně v Praze I D 38, I F 7, I F 35, I F 36 a VII C 23) v Třeboni, kde našel útulek v tamním augustiniánském klášteře. V treboňském klášteře byl také pohostinsky přijat a 8. ledna 1472 tam zemřel roudnický převor Valentin.⁴⁰⁾

O osudech **kanonie rokycanské** píše Vavřinec z Březové toto:⁴¹⁾ „Táborští, když sou v Rokycanech pokojně přijati, klášter s obrazy mrzce stloukli i na statku obyvatele ukrutně zloupili a jednoho z kněží javše na témž místě spálili a mnoho škody učinivše městu, všickni se přestěhovali k městu Plzni.“ Co se stalo s ostatními řeholníky, není známo.

Klášteř v Sadské vzal za své již r. 1420. Někteří řeholníci se uchýlili do Zaháně. Když zemřel probošt Matěj, pověřili r. 1421 svého spolubratra Jana z Ledče, aby jim (per formam compromissi) vyvolil nového probošta. Ten, poradiv se s jinými kanovníky, meškajícími v Zaháni, vyvolil kanovníka Bohuslava.⁴²⁾ Když pak i probošt Bohuslav, nedočkav se návratu do vlasti, 29. 12. 1426 zemřel, pozůstalí řeholníci v exilu zvolili na jeho místo kanovníka Petra.⁴³⁾ Ten spolu s roudnickým proboštem Matějem měl vyřídit nějakou záležitost v Míšni se tamního biskupa Jana; pro značnou vzdálenost (asi už byli také staří) poslali místo sebe 6. ledna 1434 kladského převora Jindřicha.⁴⁴⁾ V jiné záležitosti poslal sadský probošt Petr 20. ledna 1434 téhož převora k magdeburskému arcibiskupovi Guntherovi.⁴⁵⁾ R. 1439 zdržoval se probošt ze Sadské Petr spolu s roudnickým proboštem Matějem a jaroměřským Remigiem v klášteře augustiniánských kanovníků Na písku (in Arena) ve Vratislavi a podíleli se na visitaci tohoto kláštera, kterou z pověření vratislavského biskupa Konráda prováděl jeho generální vikář Petr Nowak.⁴⁶⁾ Jejich přičiněním se stalo, že vratislavský klášter se vyvázal z kongregace aroasijské, k níž dosud náležel, a připojil se ke kongregaci roudnické.⁴⁷⁾

Od českých uprchlíků dozvěděl se zaháňský probošt Ludolf různé

podrobnosti o ničení klášterů v Čechách. V traktátě *De longo schismate* vypravuje podle těchto svědectví o smutném osudu kanovníků jaroměřských. Po dobytí města husity 15. května 1421 bylo jich sedm nebo osm s proboštem Štěpánem a čtrnácti jinými kněžími, kteří se v Jaroměři skrývali, upáleno. Jeden z husitských vůdců chtěl Štěpána ušetřit pro staré přátelství, ale ten „dal přednost slavné smrti se svými bratry před hanebným životem s prokletými a zavrženými husity“.48) Všichni řeholníci však nezhynuli, neboť r. 1439 jsme se setkali s jaroměřským proboštem Remigiem. Ten zemřel 8. ledna asi r. 1450. Roudnické nekrologium o něm tklivě praví:

*Item obiit venerabilis pater dominus Remigius, ultimus prepositus monasterii Marie Virginis in Jaromir, nullum de suis fratribus superstitem post se derelinquens, qui bona huic monasterio delegavit, et sepultus est in Wratislavia in monasterio beate Virginis in Arena, ubi multis annis tamquam exul commoratus est.*49)

Když hrozilo nebezpečí klášteru v **Kladsku**, založenému r. 1350 Arnoštem z Pardubic, probošt Lukáš odešel s cennými věcmi do Vratislavě, kdežto převor zůstal a spolu s měšťany klášter hájil. Řeholníci dostali doporučující listy na svou pouť světem. Několik jich přešlo k husitům.⁵⁰⁾

Kanovníci pražského kláštera na **Karlově**, zničeného 3. června 1420, našli útolek většinou v pobočném klášteře v Dolním Ingelheimě na Rýně, kanovníci Jan, kantor, a Mikuláš z Kladska jsou dosvědčeni r. 1421 v klášteře celestinů na Ojbíně u Žitavy,⁵¹⁾ jiní se uchýlili v kanonii Neunkirchen am Brand ve Francích⁵²⁾ a opět jiní v Sasku.⁵³⁾ V Ingelheimě vydal opat Matěj jménem svým i spolubratři s ním přebývajících (Petra, Františka, Martina, Benedikta, Pavla, Mikuláše a Ondřeje) potvrzení pražskému měšťanu a dobrodinci karlovského kláštera Reynhardovi, zdržujícímu se ve Vratislavi, že řádně vrátil kanovníkovi Zikmundovi v přítomnosti sadského probošta Petra a kladského převora Jindřicha bohoslužebná roucha u něho uložená, aby mohla být svěřena do opatrování opatovi Joštovi ve vratislavském klášteře Na písku.⁵⁴⁾ Po smrti opata Matěje v exilu karlovští kanovníci v počtu osmi členů pověřili převora Jana z Rokycan, aby jmenoval nového opata. Ten zvolil 2. listopadu 1434 Martina z Bořislavě.⁵⁵⁾ Ale již následujícího roku opat Martin zemřel v Klosterneuburku.⁵⁶⁾

Poněkud lépe vyvázl z nebezpečí augustiniánský klášter třeboňský, třebaš jeho osazenstvo nebylo ušetřeno exilu. Když na podzim r. 1420 se vypravil do jižních Čech Jan Žižka, Třeboně sice nedobyl, ale nahnal tamnímu obyvatelstvu nesmírnou hrůzu. A protože nebylo jistoty, že se nepříjemná návštěva nebude co nejdřív opakovat, kanovníci pokládali za nejrozumnější město na přechodnou dobu opustit. Oldřich z Rožmberka jim k tomu dal 4. ledna 1421 svolení památným listem, v němž se praví:⁵⁷⁾ „Náš Spasitel, předvídaje pronásledování svých věrných, oslovuje své učedníky podle evangelia Matoušova v kapitole desáté řka: Když pak vás budou pronásledovati v městě tomto, utecte do jiného (10,23), napomínaje tím i jejich nástupce. A protože hrozné a tak kruté a od staletí téměř neslýchané pronásledování jest, běda, známo téměř celému světu, trvá v království Českém již více let a vzrostlo natolik, že nejen věrní kněží, poslušní římské církve, jsou hubeni a vyhlazováni ponořováním do vodních hlubin, spalováním ohněm a jinými vybranými způsoby smrti, nýbrž také ostatní prostí věřící, sužováni podobnými i většími mukami, ještě krutějšími jsou ničení, takže by bylo třeba se obávat, že se splní slova Apoštolova z listu k Židům v kapitole sedmé, kde se praví: Mění-li se kněžství, mění se tím nutně i zákon, kdyby Nejvyšší neshlédl okem své dobroty na strast svých věrných a nepřispěchal na pomoc a lité tyrany, páchající zmíněné pronásledování nevyhladil. Pročež my Oldřich z Rožmberka, chtějíce ctihodnému otci opatovi a váženým a nábožným pánům řeholním kanovníkům řádu sv. Augustina, členům našeho kláštera v Třeboni, oddaným našim milým, zjednati klid a bezpečnost, a vzdáliti od nich strach, jenž by mohl padnouti na neohrožené muže, se svým jistým vědomím jsme dovolili a s hořkostí v srdci přítomným listem dovolujeme, aby po dobu trvání řečeného pronásledování se směli dovoleně vzdáliti ze svého kláštera, v němž složili své sliby. Žádáme proto upřímně a celým srdcem všechny jednotlivé, do jejichž rukou se dostane tento náš list, jmenovitě ctihodné otce a pány opaty nebo probošty, jakož i konventy, příslušející k výše jmenované řeholi, aby pro naději v Boží odplatu laskavě do svých klášterů přijali jmenované pány, u příležitosti jmenovaného pronásledování zbavené svého kláštera, a milostivě jim poskytl věci potřebné k životu, začez sklídí nepochybně mimo české pozemské chvály nepomíjející koruny věčné.“ Dodatkem k uvedenému listu Oldřich z Rožmberka připojil vlastní rukou psaný závazek, že po

ončení pronásledování povolá vypuzené řeholníky zpět do třeboňského kláštera. Řeholníci se potom rozešli po rakouských klášterech svého řádu. Kanovníkovi Jindřichovi víme, že se r. 1422 zdržoval v Pasově v klášteře sv. Mikuláše,⁵⁸⁾ o kanovníkovi Petrovi máme zprávu, že téhož roku dlel v klášteře sv. Floriáně.⁵⁹⁾ Opat Ondřej byl ještě 25. ledna 1421 v jižních Čechách, kde svědčí jeho list Oldřichovi z Rožmberka o jednání s Budějovickými, aby pomohli Třeboni proti husitům.⁶⁰⁾ Třeboň byla pak několikrát obléhána, ale pevnost jejích hradeb nepřátelům odolala a nejpozději na počátku roku 1426 byli kanovníci opět v svém klášteře.⁶¹⁾

Klášter lanškrounský byl husity zničen r. 1421, klášter **prostějovský** r. 1429 a **šternberský** r. 1430. Kanovníci všech tří klášterů uprchli do Olomouce. Lanškrounští a šternberští spojili se v Olomouci r. 1434 v jediný konvent, šternberští se později vrátili domů. Fulnek, kde na počátku našli azyl lanškrounští, padl také přechodně husitům na oběť, kde svědčí zpráva, že jeden tamní bratr laik přešel do kláštera sv. Doroty ve Žďarě nad Sázavou.

7. **Premonstráti.** Starobylý klášter **strahovský**⁶³⁾ byl přepaden 8. srpna 1420, spolu s kostelem vypleněn a zapálen a zbylí řeholníci byli zabití. Opat Mikuláš s některými spolubratry uprchl do vratislavského kláštera sv. Vincence a zemřel tam žalem r. 1434. R. 1434 byli již někteří premonstráti opět v zpusťšeném klášteře. Vrátili se tam rok předtím pod ochranou papežského legáta, biskupa Filiberta z Coutances, který dlel v Praze. S pomocí krále Albrechta byl klášter v malých rozměrech obnověn.

Premonstráti **tepelští**⁶⁴⁾ se obávali, že jejich klášter potká stejný osud, jako klášter strahovský. Svědčí o tom listina papežského legáta kardinála Oldřicha Beauforta z r. 1428, jíž se jim dovolovalo celebrovat v případě nouze na přenosném oltáři. Klášter však ušel pohromě, takže nebylo třeba privilegia užít.

Klášter **želivský** se stal kořistí husitů r. 1424.⁶⁵⁾ Na počátku tohoto roku strhla se v blízkosti kláštera bitva mezi Táboři z posádky pelhřimovské a vojskem strany panské, vedeným Janem z Leskovce. Jan z Leskovce zahynul, jeho vojáci byli poraženi a klášter byl vypleněn a zpusťšen. Řeholníci, kteří se zachránili, vyhledali s opatem Drslavem v čele azyl v Jihlavě, kde spravovali od r. 1257 farní kostel sv. Jakuba.

Klášter v **Milevsku** byl zničen již r. 1420.⁶⁶⁾ Řeholníci pohromu očekávali, knihovnu, archiv i poklad odvezli včas do bezpečí a těsně před přepadením odešli také sami a žili rozptýleně na různých místech (opaš Svatomír s některými kanovníky v Louce u Znojma, někteří v Toužimi na Zvíkově a v rakouských kláštorech⁶⁷⁾). Po r. 1437 se s opatem Janem (zvolen r. 1434) vrátili a klášter obnovili.

Když město **Litomyšl**⁶⁸⁾ přijalo r. 1421 čtyři pražské artikuly, nebylo tam pro premonstrátský konvent (který zároveň tvořil biskupskou kapitulou) a pro biskupa-opata dále místa. Biskup Aleš odešel do Uherského Brodu a zemřel tam r. 1442, konvent se uchýlil na faru do Svitav, jež se proměnila v priorát.

Pohromě neušly ani premonstrátské kláštery moravské.⁶⁹⁾ Klášter **Hradisko u Olomouce** přepradl a vyplenil 2. května 1432 Smil z Moravy v čele Táborů, kláštera v Louce se zmocnili Táboři 12. listopadu 1425 a ani kláštera v **Zábrdovicích** husité nešetřili. Moravští premonstráti však za hranice neutíkali. Hradištští přečkali revoluci v Olomouci, loučtí v Znojmě a zábrdovičtí v Brně.

Postiženy byli i premonstrátské kláštery ženské. Klášter v **Doksaněch**⁷⁰⁾ byl přepaden a vypleněn 7. července 1421 husitskými Pražany, když táhli na pomoc Lounským a Žateckým. Probošt Děpolt z Rýzmyberka i panny, poučení osudem jiných klášterů českých, uchýlili se včas do Roudnice nebo do okolních lesů. Když nebezpečí minulo, vrátilo se z roudnického útočiště k zničenému klášteru osm panen, z lesů chvalínských z deseti jen tři (sedm jich zahynulo). Nemaje pro ně příbytku, uvedl je probošt do Litoměřic. Tam panny žily v soukromém domě z almužel dobrých lidí. Teprve r. 1430 mohly se vrátit do starého sídla.

Klášter **chotěšovský** dobyl a vypálil Žižka 21. ledna r. 1421.⁷¹⁾ Řeholnice odešly do Plzně a zůstaly tam až do r. 1437, kdy probošt Václav z rodu Guttensteinů uvedl klášter do takového stavu, že se mohly do něho vrátit.

Klášter v **Louňovicích pod Blaníkem**⁷²⁾ přepadli a vyplenili Táboři v létě nebo na podzim r. 1420. Stalo se to tak náhle, že probošt a panny mohli útekem zachránit jen holé životy. Obrazy, knihy a archiv shořel. Jen nejdražší věci byly již dříve uloženy v Příběnicích. Avšak i tento hradeček byl 12. listopadu 1420 husity dobyt a louňovický klášterní poklad vzal s sebou. Jaký byl další osud řeholnic, není známo.

Klášter v **Dolních Kounicích**⁷³⁾ byl za vzájemných nájezdů česko-rakouských vypálen, ale řeholnice, jak se zdá, zůstaly na místě.

Klášter v **Nové Říši**⁷⁴⁾ (do r. 1596 ženský) byl r. 1430 zcela zničen husitským vojskem pod vedením Prokopa Holého a r. 1433 byl znovu řepaden vojskem Sirotků. Panny se zachránily útekem do Telče, ale r. 1436 byly již opět v klášteře.

8. Benediktini. Mniši nejstaršího českého benediktinského kláštera **Břevnově**⁷⁵⁾ se před výbuchem revoluce většinou rozešli. Někteří odešli příbuzným a do bočních klášterů (zvl. do Rajhradu), opat Mikuláš (1419–1426) s hlavní částí konventu a s nejdůležitějšími cennostmi do vzdáleného a pevného Broumova. Dne 22. května 1420 Táboři a Pražané učinili útok na břevnovský klášter a vypálili jej. Mniši, kteří v klášteře zůstali (celkem devět), byli zajati a dva z nich pak byli 6. června 1420 v Praze upáleni. Protože Broumov se ukázal bezpečným útočištěm, protože v držení konventu zůstaly vlastně jenom statky na Policku Broumovsku, břevnovští opati se od té doby zdržovali s jádrem mnišského sboru ponejvíce v Broumově, který se tak v dalších stoletích stal hlavním střediskem břevnovské komunity a sídlem hlavy benediktinských klášterů v zemích koruny České.

Také **klášter kladrubský**⁷⁶⁾, třebaž byl velmi pevný, se stal v lednu r. 1421 kořistí Žižkovou. Opat Martin s většinou mnichů a s nejcennějšími věcmi uprchl včas do kláštera sv. Emmerama v Řezně. R. 1426 byli mniši opět v Kladrubech a časem obnovili i zaniklá proboštství v Přešticích a v Touškově.

Klášter postoloprtský,⁷³⁾ velmi významný pro český severozápad, byl vypálen v květnu 1420 ponejvíce od Žateckých, kteří s Lounskými táhli na Prahu, a bez vědomí a souhlasu vůdců zapálen. Mniši uprchli podzemní chodbou dosud ukazovanou k řece Ohři a zdržovali se později v klášteře svého řádu v Kamenici v Sasku. Po smrti opata Jana zvolili postupně za jeho zástupce své spolubratry Mikuláše Dupovce a pak Aleše. Když i ten zemřel, převor Jakub, mniši Jiří, Petr, Jan, Ondřej, Mikuláš, Angelus, Zikmund, Augustin, Jan Hříč, Mikuláš Chlumecký, Mikuláš Zajíc a podjáhni Habard a Mikuláš zvolili Jana Polomce. Polomec požádal administrátory pražského arcibiskupství Jana z Královic a Jana z Dubé o confirmaci. Naproti tomu jiní bratři zvolili za opata

Bohuslava ze Žďáru. Spor byl odevzdán k rozhodnutí olomouckému biskupovi Janovi. Biskup se rozhodl pro Jana Polomce, představil jej králi Zikmundovi a ten jej schválil. Církevní potvrzení administrátorů má datum 14. dubna 1424.⁷⁸⁾ Bohuslav ze Žďáru se však opatství přece dočkal. Někdy koncem roku 1428 Jan Polomec zemřel a převor Jakub pozval do Saské Kamenice spolubratry k volbě. Tentokrát jich bylo již málo: Probošt Augustin, správce mlýnů Martin, probošt v Slavětíně Jiří, Albert ze Slavětína a Bohuslav ze Žďáru. Volba byla vykonána formou kompromisu. Převor Jakub jménem bratří vyvolil za opata Bohuslava ze Žďáru a administrátoři jej 12. ledna 1429 potvrdili.⁷⁹⁾ To je poslední zmínka o postoloprtských benediktinech. Do kláštera se již nevrátili.

Klášter vilémovský u Čáslavě⁸⁰⁾ byl napaden jednou z pražských výprav po velikonocích r. 1421. I když snad nebyl rozbořen, propadl rychle zkáze. Žižka poslal 26. března 1423 list Valečovským ze zřícenin klášterství.⁸¹⁾ Opat s mnichy uprchl včas do proboštví svého kláštera v Uherčicích na Moravě, kde pokračoval řeholní život do počátku 16. století. Vilémovský klášter však obnoven nebyl.

Když se Pražané 20. dubna 1421 zmocnili Kouřimě, obsadili krátce potom též **klášter sázavský**⁸²⁾ a mnichy vypudili. Snad se zdržovali v Slezsku, neboť svůj majetek ukryli před husity ve Vratislavi.⁸³⁾ Na Sázavu se vrátili před r. 1433.

Klášter Ostrov⁸⁴⁾, ležící na ostrově při ústí Sázavy do Vltavy, byl zbořen Pražany asi 10. srpna 1420, ale mniši uprchli do svého proboštví Sv. Jana pod skalou (Sv. Ivana) poblíže Karlštejna, které se jim stalo novým domovem. Protože svůj osud předvíдали, převor kláštera ukryl asi sto knih u kteréhosi rybáře v Štěchovicích, domnívaje se, že to je katolík. Zmýlil se však. Ten člověk byl husita a na radu jiných vydal knihy husitům. Mniši se s nimi již neshledali.⁸⁵⁾

Na jaře r. 1421 spojili se Pražané, bratři Orebští a část Táborů k velké výpravě do východních Čech. První místa vzali po krvavém odporu všechna ostatní se poddala dobrovolně. Vzdale se Kutná Hora a Chrudim (24. dubna) a pak došlo i na **Podlažice**⁸⁶⁾. Mniši odešli a odnesli s sebou archiv, a to někam do ciziny, protože v pamětech českých a moravských není o nich zmínky. V cizině si dále volili představené. Když asi r. 1441 zemřel jejich opat Jan (před husitskými válkami jest jmenován Bartoš), papež Mikuláš V. nařídil 28. května 1448 Bernardovi, biskupovi Vasat

skému při kurii římské, aby opatem jmenoval Bonifáce z Volkenštejna. Bonifác byl živ ještě v r. 1460. Tehdy byl přítomen v Klatovech, když se tu objevil v hořejším kostele nějaký list o přijímání pod jednou. Po smrti Bonifácově se ukázalo, že veškerá naděje na obnovení kláštera je marná „bonis a nobilibus distractis“.

Klášter opatovický⁸⁷⁾ byl zničen v dubnu r. 1421 Divišem Bořkem z Miletínka, jedním z náčelníků bratrstva orebského. Opat Jan s mnichy utekl do probošství svého kláštera ve Wahlstattu v Slezsku, a když ani tam nebylo bezpečno, do probošství v Středě u Vratislavě. S opatem Janem se setkáváme 16. ledna 1431 na hradě Těšíně. Dostavil se tam patrně ze Středy a stvrdil nárok Bohunka z Holovous, který za 128 kop gr. vykoupil bohoslužebná roucha, zastavená u souseda Antonína v Praze, a dal je sousedu vídeňskému Ondřeji řečenému Dyetra, aby je uschoval. Jméno opata Jana se objevuje ještě jednou r. 1435, kdy vystupuje ve sporu radních pánů středských s dědicem některých vsí o desátky špitální. K volbě nového, již jen titulárního opata došlo v Středě za poměrů žalostných. Přítomní byli jen čtyři bratři, Petr, probošt v Středě, proboštové z Wahlstattu a Vrchlabí a farář bohdanecký, od ostatních měli prý plné moci. Za opata zvolili jednomyslně středského probošta Petra a konsistoř jej 31. března 1436 v Žitavě potvrdila. Opat Petr se zúčastnil volby opata konventu vilémovského, dlícího v Uherčicích.⁸⁸⁾ Pak se v Středě vystříдалo ještě několik titulárních opatů, až poslední, Řehoř Rüdiger, středský klášter prodal vratislavskému biskupovi, aby se nedostal do rukou luteránského vévody Fridricha Lehnického. Upomínku na exil opatovických mnichů v Slezsku jest jejich breviář z let 1370–1380, chovaný dnes v kapitulní knihovně v Krakově⁸⁹⁾. V Čechách po nich zbyl známý Opatovický homiliář (Státní knihovna v Praze III F 6) a Štítného Knihy naučení křesťanského (Nár. muzeum v Praze III B 7). Některé klášterní rukopisy se dostaly do Národní knihovny ve Vídni.⁹⁰⁾

Benediktini emauzští v Praze si zachránili život, když jejich opat Pavel se uvolil podávat pod obojí.⁹¹⁾ Benediktini u sv. Ambrože na Novém městě Pražském,⁹²⁾ kteří pěstovali ritus ambroziánský, odešli po rozboření kláštera r. 1421 asi do Itálie, odkud je Karel IV. povolal, a do Prahy se nevrátili.⁹³⁾

Z benediktinských klášterů moravských **klášter v Rajhradě u Brna**⁹⁴⁾ byl sice za válek husitských poškozen, ale do nepřátelských rukou se

nedostal, naopak skýtal útočiště mnichům vypuzeným z jiných klášterů (mezi nimi byl břevnovský mnich Jan z Holešova, protivník Husův). Mnohem větší škody utrpěl **klášter třebíčský**⁹⁵⁾, když v březnu r. 1422 obsadili Třebíč Rakušané proti husitům a r. 1426 dobyli města husité a Prokop Holý se pak pokoušel i o opevněný klášter. Mniši však odtud neodešli. Teprve v době jagellonské klášter zanikl.

O benediktinkách **pražského kláštera svatojirského** vypravuje Vavřinec z Březové toto:⁹⁶⁾ „Jeptiškám svatého Jiří s abbatyší dáno jest rozmyšlení na některý čas, které by chtěly ke čtyřem artykulům přistoupiti a s nimi zůstati, a které by nechtěly, svobodně mohou odejíti. A tak se stalo jest. Nebo abbatyše s některými ke čtyřem artykulům přivolila jest, však proto to nic neprospělo. V sobotu před svatým Janem Křtitelem (1421) z kláštera sv. Jiří jeptišky jsou svodeny k svaté Anně do Starého Města a tu s jinými zůstaveny. Ale abbatyše nestála s několika pannami, něchtějící tu zůstati, k přátelům z Prahy vyjela jest“. Panny odešly asi k svým šlechtickým příbuzným, a které revoluci přežili (byly prý i s abatyší jen čtyři), vrátily se r. 1437 k sv. Jiří.⁹⁷⁾ Řeholnice z dceřiného kláštera **u Svatého Ducha v Praze**, který byl zpustosen již 2. srpna 1420, odešly nejdříve k sv. Jiří, pak s ostatními jeptiškami k sv. Anně. Jejich další osud není znám. Klášter u Svatého Ducha obnoven nebyl.⁹⁸⁾ Klášter benediktinek v **Teplicích** přepadli v červenci r. 1421 Pražané s Žateckými a Lounskými. Jeptišky je pohostinně přijaly, ale nic jim to neprospělo. Byly vyhnány a oloupeny i o oděv.⁹⁹⁾ Kam odešly, není známo. Benediktinky v **Pustiměři** na Moravě byly ušetřeny stěhování, třebaž ani jim se nevedlo nejlépe.¹⁰⁰⁾

9. Cisterciáni,¹⁰¹⁾ v jejichž řadách bylo mnoho Němců, byli dvojnásob postiženi.

Klášter sedlecký, byl 25. dubna 1421 proměněn Pražany v hromadu trosek, v nichž mimo určitý počet domácích mnichů zahynuli i tři pražští kartuziáni, kteří tu našli útočiště.¹⁰²⁾ Opat Jakub s ostatními mnichy uprchl do Jihlavy a odtud do Klosterneuburku, v jehož blízkosti opat Heidenreich kdysi koupil zámek a několik vinic. V Jihlavě a v Klosterneuburku uložili uprchlíci i bohoslužebná roucha a ostatky svatých, v Klosterneuburku také knihovnu, o jejímž bohatství nás zpravují katalogy z let 1454, před r. 1471, 1489 a 1496.¹⁰³⁾ R. 1426 shledáváme se s opatem

Jakubem v cisterciáckém klášteře Altzelle poblíž Míšně. Dobře se mu povedlo, neboť byl nucen prodat své klenoty za 240 zl. V starocelském klášteře opat Jakub také zemřel. Jeho nástupcem, stále bez vlastního kláštera, se stal opat Pavel. Ponejprv jest jmenován v listině z r. 1439, jíž král Albrecht potvrdil klášteru jeho privilegia. R. 1443 udělil kardinál legát Julián sedleckému opatovi právo spojití s opatstvím další dvě církevní benefícia. Pro mnohé tehdejší církevní hodnostáře zbavené majetku a přístřeší bylo totiž takové privilegium nezbytné, aby získal prostředky nezbytné k uhájení života. Po smrti opata Pavla byla vykonána opatská volba r. 1452 v klášteře Heiligenkreuz u Vídně. Až tam se tedy dostal prořídlý konvent. Nový opat Theodorich byl rodák kutnohorský. Tím si vysvětlíme, že tak houževnatě usiloval klášter obnovit. Když získal od krále Ladislava svolení koupit s pomocí dobrodinců zastavené a prodané klášterní zboží, koupil r. 1454 pozemky v okolí kláštera a ještě téhož roku, 4. srpna, uvedl jej moravský zemský hejtman Jan Topezauer z králova příkazu v držení kláštera. Intronisační mši sloužil v troskách chrámu pod širým nebem na kamenném oltáři, který tu ještě zbyl, a český a německý literátský kůr kutnohorský zpíval přitom obvyklé zpěvy.¹⁰⁴⁾

Klášter zbraslavský, pohřebiště českých králů, se ocitnul v ssutinách přičiněním Tábořských a Pražanů, vedených kazatelem Korandou, 10. srpna 1420. Mniši, pokud zůstali na živu – čtyři z nich, polapení ještě před zpusťováním kláštera, byli upáleni v Praze 14. června 1420¹⁰⁵⁾ – odešli do kláštera Altzelle.¹⁰⁶⁾ Ještě předtím uložili knihy a jiné vzácné věci na Karlštejně. Ale tamní purkrabí Zdislav Tluksa z Buřenic prodal knihy písaři ungelta v Praze Janovi, který pak posledním pořizemím je odkázal spolu s ostatními svými knihami mistrům a studentům koleje řečené Nazaret. Ti poznali v šestidílné bibli majetek zbraslavského kláštera a vrátili ji mnichům po jejich návratu do vlasti za 16 kop gr.¹⁰⁷⁾ Také bohoslužebná roucha se dostala do cizích rukou.¹⁰⁸⁾ Začátky kláštera po jeho obnovení nebyly tedy lehké.

Klášter v Skalici, založený r. 1359 ze Sedlce, spálili Pražané po opanování Kouřimě a Kolína v červenci r. 1421.¹⁰⁹⁾ Protože později o skalických mniších není zpráv, zdá se věrohodná zpráva, že opat Emmerich s ostatními mnichy tehdy zahynul.¹¹⁰⁾ Zboží kláštera připadlo r. 1481 klášteru sedleckému.

Klášter osecký¹¹¹⁾ byl husity přepaden dvakrát. Když se to stalo

ponejprv (1421), mniši se zachránili v blízkých lesích a pak se vrátili a zničený klášter poněkud opravili. Při druhém přepadení r. 1429 část mnichů přišla o život, ostatní se odebrali do míšeňského Pirna a pak do kláštera Altzelle. Vzali s sebou i své poklady, jak je patrné ze zprávy, že zastavili devět kalichů, z nichž tři opat Jan r. 1442 prodal. Do Oseku se vrátili již za Janova předchůdce Františka, zvoleného r. 1430.

Na jaře r. 1420 táhli Táborští jihozápadními Čechami a 25. dubna vypálili **klášter nepomucký**.¹¹²⁾ Nežli se tak stalo, opat a mniši uprchli do svého mateřského kláštera ebrašského a vzali s sebou všechny drahocenné věci. Některé jejich knihy nalézáme dnes v německých knihovnách, např. sbírku životů svatých z 12. století, misál a spis Bartoloměje de Urbino *Milleloquium s. Augustini* v univerzitní knihovně ve Würzburgu, výklad *Librorum sententiarum* Petra Lombarda od mnicha Gotšalka je v Jagellonské knihovně v Krakově, nepomucký graduál z r. 1385 se dostal až do Říma.¹¹³⁾ Jedna listina z nepomuckého archivu jest uložena v klášteře Heiligenkreuz u Vídně.¹¹⁴⁾ Nepomucký mnich Göbelin pracoval v letech 1423 a 1436–1437 jako písař v cisterciáckém klášteře Heilbrону, mnich Böbellinus opsal r. 1423 kodex univerzitní knihovny v Erlangen, Irm. 672.¹¹⁵⁾ Po návratu pokojných časů vrátilo se několik cisterciáků do Nepomuku, ale bídě tam živořili, protože nemovitosti kláštera byly r. 1420 zapsány Bohuslavovi a Hynkovi ze Švamberka. Když pak klášterství koupili páni ze Šternberka a byla obava, že by snad mniši mohli majetek požadovat zpět, byl r. 1583 vyslán do Ebrachu komorník rada Sebolt z Plavna a tam mu bylo na rozkaz císařův odevzdáno 15 papežských bull, 17 českých a 196 latinských listin a 3 urbáře. Tento znamenitý poklad byl z Ebrachu odvezen a od té doby přes všechno úsilovné pátrání je nezvěstný.¹¹⁶⁾

Klášter v Svatém Poli byl zničen na sklonku roku 1420 Hradeckými.¹¹⁷⁾ Pozdější nezaručené zprávy mluví o tom, že mniši tehdy zahynuli v plamenech. Spíše však se zdá, že uprchli někam do Slezska. Jejich klášter obnoven nebyl.

Když r. 1420 válčil Žižka v západních Čechách, spálil do základů klášter v **Plasích**.¹¹⁸⁾ Opat Gottfried s některými mnichy uprchl do Manětína, ostatní, pokud v klášteře zůstali, zahynuli. Opat Gottfried v Manětíně zemřel. Ani jeho dva bezprostřední nástupci se nedočkali návratu do kláštera. Opat Arnold zemřel 15. dubna 1429 v Římě, opat Jiljí

14. srpna 1434. Teprve opat Tyllmann, zvolený 5. listopadu 1434, mohl začít s hrstkou mnichů s obnovou kláštera. Jak těžce se mnichům v dvacátých letech žilo, je patrné z toho, že v dluhu 530 zl. rýn. zapsali pražskému měšťanovi Reutherovi knihovnu, čítající více než 62 kodexů. Reuther knihy prodal již v třicátých letech cisterciáckému klášteru v Dobrilugku a odtud se dostaly r. 1441 do premonstrátské kanonie na Mariánském vrchu.¹¹⁹⁾

Bohatý jihočeský **klášter zlatokorunský** byl r. 1420 terčem dvou útoků.¹²⁰⁾ Nejprve naň zaútočil 11. května okolní lid podněcovaný husitskými kněžími, 27. října pak jej zcela zničilo vojsko Žižkovo. Opat Rutger uložil včas listiny a nejcennější věci na krumlovském hradě a s převážnou částí konventu odešel do Dolních Rakous. V Křemži měli mniši dva domy a několik vinohradů, takže měli o útulek postaráno. R. 1437 se opět vrátili do zpustlého a Oldřichem z Rožmberka ochuzeného kláštera.

Klášteru **Hradišti nad Jizerou** učinili jednou provždy konec v dubnu r. 1420 Orebité.¹²¹⁾ Rukopis Státní knihovny pražské I H 3 s poznámkami hradištského cisterciáka uprchnuvšího na inkorporovanou faru svého kláštera v Jablonci u Hradiště nad Jizerou svědčí, že mniši nebyli pobiti, jak se někdy tvrdívá, nýbrž že byli rozptýleni.¹²²⁾ Do Hradiště se však nevrátili.

Poměrně nejlépe z českých cisterciáckých klášterů dopadl **klášter vyšebrodský**.¹²³⁾ Byl sice také poškozen, ale vypleněn a zničen nebyl. Mniši se přechodně uchýlili do Českého Krumlova.

R. 1423 podnikli Bořek z Miletínka, Viktorin z Kunštátu a jiní husitští předáci výpravu na Moravu a přepadli klášter v **Žďáru nad Sázavou**.¹²⁴⁾ Většina řeholníků byla přitom povražděna, toliko opat Jan s několika mnichy se zachránil útekem do Brna. Klášter později obnovil Viktorin, syn Jiřího z Poděbrad.

Klášteř velehradský¹²⁵⁾ se stal 12. ledna 1421 kořistí Bedřicha ze Strážnice a Tomáše z Vizovic. Opat Jan se svým nejmenovaným bratrem, s číšníkem piva Petrem a s dvěma konvrši zahynuli, ostatní mniši utekli do Hradiště, tam si zvolili nového opata a někdy v letech 1434–1436 se vrátili do kláštera „zpustošeného, zkaženého, oblúpeného, vypáleného a zcela od gruntu zpustošeného“.

Také **klášter vizovický** byl vypálen, jak svědčí list tamního opata, jímž

doporučuje mnicha Oldřicha opatu jiného kláštera, aby ho pohostinsky přijal.¹²⁶⁾

Ženský cisterciácký **klášter v Pohledu**¹²⁷⁾ vzal za své r. 1422 a byl obnoven až po 75 letech. Kam jeptišky uprchly, není známo. Když se 28. dubna 1421 vzdala Chrudim, vzdal se asi bez odporu i klášter v **Sezemí-
cích**.¹²⁸⁾ Podle pozdějších zpráv dal Žižka třináct v klášteře přebývajících pannen svázat a poručil je utopit v potoce, ale hejtmanům Pražanů se jich zželelo a kázali je rozvázat a propustit. Žižka se však výpravy do východních Čech nezúčastnil, nýbrž ji vedl Jan Želivský. Také počet třináct je vysoký, aspoň r. 1349 tam žilo jen deset jeptišek a abatyš; je ovšem možné, že později byl počet zvýšen, když přibylo důchodů. Klášter obnoven nebyl. Moravské kláštery cisterciáček v **Oslavanech**¹²⁹⁾ a v **Pustiměři**¹³⁰⁾ také hodně v husitských válkách utrpěly, ale k vystěhování jeptišek nedošlo.

10. Kartuziáni. Když se v Praze rozšířila zpráva, že král Václav zemřel, rozvášněný zástup vytáhl 17. srpna 1419 Újezdskou branou na nynější **Smíchov** ke kartouzce Mariánské zahradě, vyplenil ji a druhého dne vypálil.¹³¹⁾ Mniši tento smutný osud očekávali, proto včas uložili na bezpečném místě své knihy a jiné cenné věci. Sami byli spoutáni a odvedeni na staroměstskou radnici. Městská rada s tímto jednáním nesouhlasila, a když se po několika dnech bouře utišila, konšel Václav Štráboch vyvedl kartuziány z města ven. Ti se dali východním směrem a v Sedlci jim nabídl pohostinství opat Jakub. Po nějakém čase vedení řádu rozmístilo mnichy po různých kartuziích moravských, německých a rakouských. Tři kartuziáni, kteří v Sedlci zbyli, zahynuli s tamními mnichy 25. dubna 1421. Vyhnanci doufali, že svůj domov časem obnoví, proto po smrti převora Markvarta (zemřel na neznámém místě r. 1420) zvolili za jeho nástupce lehnického mnicha Alberta. Naděje se však nesplnila. Albert zůstal pouze titulárním převorem a pražští mniši ponenáhlu v cizině vymřeli.¹³²⁾ Bylo mezi nimi mnoho studovaných lidí, jako mistr svobodných umění Petr Ungar (zemřel r. 1426 v Aggsbachu), bakalář Petr ze Svídnice (zemřel r. 1456 v Aggsbachu), mistr Jan Putzbach (zemřel r. 1459 v Astheimu), bakalář Jan Hersfelt, poslední pražský sakristán (zemřel 1438 nebo 1439), mistr Mikuláš Fritze (zemřel r. 1441 v Štětíně) a jako poslední Mikuláš z Hlohova (zemřel r. 1464 v Aggsba-

chu). Při rozchodu do světa vzal každý z mnichů s sebou něco z klášterního majetku. Tak se stalo, že se knihy pražské kartouzky dostaly do Erfurtu, Štětína, Frankfurtu nad Odrou a Roztoku, jak r. 1431 zjistila generální kapitula. Větší počet knih byl zastaven kartouzi v Aggsbachu do doby, až Mariánská zahrada bude obnovena. R. 1431 uložila generální kapitula převorovi Linhartovi v Mauerbachu, aby rozptýlený majetek Mariánské zahrady, jako knihy, klenoty apod., sebral, a vyzývala jednotlivé kartuzie, aby žádané věci Linhartovi odvedly. Asi to příliš neprospero, neboť ještě r. 1512 byl příkaz opakován. Po sekularizaci kláštera v Aggsbachu, Mauerbachu a jiných rakouských kartuzií dostalo se mnoho knih patřících kdysi Mariánské zahradě do Národní knihovny ve Vídni.¹³³⁾

Když na počátku května r. 1421 táhli Pražané od Vysokého Mýta k Litomyšli, zničili **kartouzku na Tržku**.¹³⁴⁾ Mniši se asi zachránili útekem, ale o jejich dalším osudu není zpráv.

Na Moravě byly kartuzie v **Dolanech u Olomouce** a v **Králově Poli u Brna**.¹³⁵⁾ V Dolanech žil známý odpůrce husitství převor Štěpán, proto je pochopitelné, že tamní kartuzie neušla pomstě. Udržela se však za hradbami olomouckými. Někteří její příslušníci se uchýlili přechodně do jiných klášterů. Když r. 1423 husité pronikli až k Brnu a vypálili Královo Pole, byla poškozena také kartuzie. Převor dostal předtím povolení konvent rozpustit a mnichy rozsadit po jiných kláštorech, kdykoliv by toho pronásledování od heretiků vyžadovalo, ale asi nebylo třeba toho práva užít.

11. Dominikáni.¹³⁶⁾ Dominikáni byli u husitů velmi špatně zapsáni. Bojovali totiž neochvějně proti náboženským novotám a nadto jim připadal k tíži jejich úřad inkvisitorský. Proto se dominikánské kláštery staly předním terčem husitských útoků. Z mužských klášterů českých obstály jen kláštery v Českých Budějovicích a v Litoměřicích (třebas město přistoupilo k čtyřem artikulům). Plzeňský klášter byl sice v listopadu r. 1419 z popudu Václava Korandy vypálen a zpustošen, ale již 23. března následujícího roku zmocnilo se města vojsko Zikmundovo a vyhnaní řeholníci se mohli vrátit a klášter obnovit. Kláštery v Klatovech, v Sezimově Ústí, v Kolíně, v Chrudimi, v Hradci Králové, v Turnově, v Lounech a v Berouně byly vyvráceny, aby již nikdy nepovstaly. Kláštery v Praze u sv. Klimenta, v Jablonném, v Nymburce a v Písku byly také

zničeny, ale první dva byly obnoveny ještě v 15. století, druhé dva v 17. století. Na Moravě byl na přechodnou dobu vyvrácen klášter v Uherském Brodě, kdežto kláštery v Jihlavě, v Znojmě, v Brně, v Olomouci, v Šumperku a v Ostravě zůstaly bez pohromy. Při ničení klášterů mnozí z řeholníků zahynuli v plamenech (v Berouně, v Kolíně i jinde), jiní se uchýlili do zbylých českých klášterů (např. klatovský převor Blažej Světlík se svým konventem do Plzně),¹³⁷⁾ jiní odešli na Moravu a do ciziny. O těchto exulantech však není přímých zpráv. Upomínkou na jednoho z nich jest rukopis Státní knihovny bamberské Q V 36, obsahující řadu kázání českého původu.¹³⁸⁾

Ženská větev dominikánského řádu měla na sklonku předhusitského období v českých zemích sedm klášterů:¹³⁹⁾ v Praze dva, v Brně dva, po jednom v Hradci Králové, v Olomouci a v Duchcově. Jeptišky **kláštera duchcovského**, nedávno objeveného I. Hlaváčkem, našly útulek u dominikánek v klášteře sv. Kateřiny v Norimberku, jak svědčí rukopis norimberské městské knihovny Cent. III–48 duchcovského původu.¹⁴⁰⁾ Kláštery v Olomouci a v Brně se udržely a ani z husitského Hradce Králové nebyly dominikánky vyhoštěny. Pražský klášter na Újezdě zanikl a jeptišky převedeny do staroměstského kláštera sv. Anny, který se stal sběrným klášteřem všech pražských řeholnic.

12. Minorité.¹⁴¹⁾ Minoritské kláštery patřily k provincii česko-polské a před husitskou revolucí byly v těchto městech: V Praze u sv. Jakuba a u sv. Františka, v Litoměřicích, v Žatci, v Kadani, v Mostě, v Krupce, v Chebu, v Plané u Mariánských Lázní, v Stříbře, v Plzni, v Benešově, v Horažďovicích, v Bechyni, v Českém Krumlově, v Jindřichově Hradci, v Chrudimi, v Čáslavi, v Mladé Boleslavi, ve Vysokém Mýtě, v Novém Bydžově, v Hradci Králové, v Kladsku, v Olomouci v Uničově, v Krnově, v Brně, v Znojmě a v Jihlavě. Klarisky měly sídla v Praze u sv. Anežky, v Mariáské Týnici, v Českém Krumlově, v Chebu, v Opavě, v Olomouci a v Znojmě.¹⁴²⁾ Kdežto na Moravě byly kláštery za revoluce uchráněny zkázy, v Čechách zůstaly bez pohromy jen kláštery v Chebu, Krumlově a Litoměřicích. Klášter plzeňský byl ztracen jenom na několik měsíců.¹⁴³⁾ Z ostatních klášterů byli minorité vyhnáni a kláštery většinou pobořeny. O osudu vyhnanců nemáme, žel, žádný zpráv. Po válkách zbylí minorité se vrátili a obsadili obydlitelné kláštery. Klarisky obnovily kláštery v Praze a v Mariáské Týnici, kdežto klášter ve Vysokém Mýtě zanikl.

13. Augustiniánští eremité.¹⁴⁴⁾ Také mnozí příslušníci řádu augustiniánských eremitů v disputacích i písemně potírali Husovo učení, proto není divu, že téměř všechny jejich kláštery byly za revoluce pobořeny a vypáleny. Na Moravě se udržel jedině klášter v Brně a do něho postupně odešli mniši z Osvětiman, Koruny, Moravského Krumlova a Jevíčka, přes Jevíčko také mniši litomyšlští. V Čechách byly zničeny všechny kláštery (Praha, Domažlice, Šopka u Mělníka, Pivoň, Svatá Dobrotivá, Bělá pod Bezdězem a Ročov). Mniši, pokud pohromu přečkali, se rozptýlili. Někteří odešli k příbuzným, jiní do ciziny, jmenovitě do Bavorska, s nímž měli společnou provincii. Některé podrobnosti skýtají zápisy generálního archivu augustiniánských eremitů v Římě.¹⁴⁵⁾ Začínají r. 1419 a poznáváme z nich, že vyhánění augustiniánů z klášterů začalo již aspoň r. 1418. Fr. Jan (z nejmenovaného kláštera) dostává např. 18. prosince 1419 dovolení vrátit se do vlastního konventu, z něhož jej vypudili bludaři, obравše jej o všechno, takže se musel přes rok potulovat světem. K uskutečnění rozkazu generálního představeného ovšem asi nedošlo, protože smutná kapitola řádových dějin se teprve otvírala. V generálních rejstřících k r. 1423 se mluví o úplném zničení české části řádové provincie. Opětovně se dočítáme o augustiniánských vyhnancích vydaných bídě. Fr. Václav Hohol byl přeložen do kteréhosi kláštera na Moravě, protože se mohl domluvit jenom česky. Šťastnější byl učený Fr. Blažej ze Svaté Dobrotivé. Provinciál jej poslal jako profesora do Vídně, ale italští známí (asi z dob studií) si jej vyprosili pro klášter v Rimini. Staříčský lektor Mikuláš z Domažlic se uchýlil do Vídně. Definitoři shromáždění r. 1425 v Bologni mu dovolili, aby vzhledem ke svému stáří směl mít sluhu, který by byl živen klášterem. Kromě toho mu definitorium poskytlo všemožné úlevy v zachovávaní řádových předpisů, potvrdilo v celém rozsahu koncese dané předtím Mikulášovi generální kapitulou v Asti a žádalo na něm jen tolik, aby svými úlevami nedával snad druhým spolubratřím podněty k laxnosti. Ze zprávy z r. 1426 můžeme soudit, že v klášteře Svaté Dobrotivé nastaly snad lepší časy; byl tam poslán Fr. Prokop z Prahy, „poněvadž jeho konvent pražský je husitskou zlobou úplně zničen a zpustošen“. Jak se na české kláštery tehdy v cizině hledělo, je vidět z toho, že když Fr. Petr Pleger, člen brněnského konventu, se vracel z exilu domů, dostal předem od řádového generála dovolení usadit se v jiném domě, kdyby „ob saevientem perfidiam

hussitarum“ se nemohl bezpečně vrátit do svého kláštera. Ze zápisu z r. 1427 se dovídáme, že v Praze byly pro augustiniány poměry stále zlé. Člen pražského kláštera Fr. Hanuš byl totiž převeden do Korneuburku. Jiný pražský augustinián dlel tehdy na studiích v Bologni a obdržel tam (r. 1427) jakýsi gradus. V téže době se dovídáme i o vyhnanci z kláštera v Moravském Krumlově. Byl to Fr. Theobald, jemuž generál dovolil odejít z Moravy do Waldheimu v Sasku. Jako Fr. Blažejovi slouží i Theobaldovi jistě ke cti zpráva, že waldheimský klášter si přál, aby požíval jeho pohostinství. V pozdější době nacházíme dva vzdělané augustiniány v Rakousích. Byli to lektoři Petr z Litomyšle a Štěpán z Jevíčka, kteří měli na příkaz generálův rozhodnouti jakousi při mezi klášterem vídeňským a kartuziány v Mauerbachu. Jako jiné řády mohli se také augustiniánští eremité vrátit domů až po uzavření kompaktát. Dlouholetý pobyt mimo klášter však způsobil, že řádová disciplína poklesla. V letech 1437 a 1438 musel generální představený řádu opětovně ukládat bavorskému provinciálovi, aby se všemožně zasadil o návrat svých českomoravských spolubratří, žijících u světských lidí, do jejich domácích konventů.¹⁴⁶⁾

Za revoluce byly vypuzeny také augustiniánky ze svého kláštera sv. Kateřiny v Praze. Byly odvedeny do staroměstského kláštera sv. Anny a musely jako ostatní řeholnice tam ubytované přijímat pod obojí způsobou.¹⁴⁷⁾

14. Karmelitáni.¹⁴⁸⁾ Karmelitáni pražského kláštera u P. Marie Sněžné prý byli první, kteří veřejně kázali proti Husovi a jeho přívržencům. Husovi stoupenci se r. 1412 na klášter vrhli, řeholníky ztýrali a kazatele Mikuláše, spoutaného na rukou i nohou, hodili do Vltavy; zachránili ho však rybáři. Tato událost byla předzvěstí horších věcí. Hned po smrti krále Václava byl klášter 20. srpna 1419 znovu přepaden a řeholníci, pokud včas neuprchli, byli zjímáni a pobiti. Stejný osud potkal r. 1431 klášter tachovský. Řeholníci odešli pravděpodobně do Bavor a hned po návratu pokojných časů oba kláštery obnovili.

15. Servité. Jediný klášter tohoto řádu v Praze na Slupi byl zničen Táboři 3. června 1420.¹⁴⁹⁾ Řeholníci včas uprchli, asi do Itálie, a r. 1436 se někteří z nich vrátili.

16. Magdalenitky¹⁵⁰⁾ měly v Čechách kláštery: v Praze na Újezdě, v Želivě u Kadaně, v Zahražanech u Mostu a v Lounech, na Moravě v Dalešicích. Pražský klášter byl zničen 22. července 1420¹⁵¹⁾, želivský r. 1421, aby již nikdy nebyly obnoveny. **Magdalenitky zahražanské** z větší části uprchly do saského Freibergu a později klášter obnovily.¹⁵² Podle pozdější zprávy, kterou zaznamenal mostecký rodák probošt Berthold z Breitenbergu v latinské básni *Bruxia*, magdalenitky zprvu uprchly do lesů, některé (celkem sedm) se vrátily, a ty byly od husitů pobity.¹⁵³⁾ Klášter lounský¹⁵⁴⁾ nebyl rozbořen, nýbrž vzal za své povodněmi, klášter dalešický se udržel.

Závěr

Z právě podaného přehledu plyne, že nebylo málo katolíků, převážně kněží, kteří za husitské revoluce opustili Českou zemi. Někteří se po letech vrátili zpět, jiní našli v cizině svůj hrob. Byli mezi nimi mnozí lidé velmi významní. Všichni (až na několik výjimek) měli možnost se útrapám exilu vyhnout. Stačilo, aby se přiznali k čtyřem pražským artikulům, a mohli klidně zůstat doma. Neučinili to však, protože se nechtěli zpronevěřit svému přesvědčení, a raději odešli do ciziny. Takové rozhodnutí předpokládá pevnou víru a značnou míru opravdovosti.

- 1) *Vavřince z Březové Kronika husitská (k r. 1420). FRB 5, str. 409.*
- 2) *Vl. Cinke, Organizace českých klášterů ve 13. a 14 stol. na podkladě provinčních. ČsČH 16 (1986), str. 435–446. – J. Svátek, Organizace řeholních institucí v českých zemích a péče o jejich archivy. Sborník archivních prací 20 (1970), str. 503–624.*
- 3) *A. Frind III, str. 217–220; IV, str. 207–213.*
- 4) *Českého původu byla knihovna v kostele Božího Těla při johanitské komendě ve Vratislavi. Komenda i kostel s knihovnou byly někdy v polovině 16. stol. zastaveny vratislavskému magistrátu. Velkopřevor hrabě Ferd. Ludvík Kolovrat-Liebštejnský je vyplatil a knihovnu čítající 150 rukopisů na papíře dal přenést do čistého sálu u kostela. Později se dostala do univerzitní knihovny vratislavské. J. Volf, Knihovna při maltézské komendě Kolovratů ve Vratislavi. ČNM 101 (1927), str. 303–304. Protože však rukopisy pocházejí vesměs až z 2. poloviny 15. století, nelze je spojovat s uprchlíky před husity.*
- 5) *J. Hemmerle, Die Deutschordens-Ballei Böhmen in ihren Rechnungsbüchern 1382–1411. Bonn 1967, str. 28–34. Tam uvedena i starší literatura (M. Millauer, J. Voigt, E. v. Mirbach-Harff).*
- 6) *V. Bělohlávek, Dějiny českých křižovníků s červenou hvězdou. Praha 1930, str. 71–73. – W. Lorenz. Die Kreuzherren mit dem roten Stern. Königstein 1964, str. 48–50.*
- 7) *W. W. Tomek, Dějepis města Prahy III, str. 649–641, pozn. 47.*
- 8) *W. W. Tomek, Dějepis města Prahy IX, Praha 1893, str. 130–147.*
- 9) *K dalšímu viz J. Pražák, Z dějin českých knihoven v době husitské. Studie o rukopisech 1 (1962), str. 109–132. – W. W. Tomek, Dějepis města Prahy IX, str. 131.*
- 10) *J. Svátek, Z dějin konventu řádu Svatého hrobu ve Světcí. Zprávy a studie Oblastního vlastivědného muzea v Teplicích; společenské vědy 5/1969, str. 9–18. – A. Frind III, str. 242; IV, str. 265.*
- 11) *O cyriacích nejnověji a nejdůkladněji pojednala Zd. Hledíková, Řád křižovníků s červeným srdcem ve středověku. Sborník prací východočeských archivů 5, Zámorsk 1984, str. 209–235; – Ze starší literatury viz: A. Frind III, str. 243–245; IV, str. 266–267. – Zd. Kalista, Listiny a zápisy kláštera cyriaků v Benátkách nad Jizerou. Sborník Boleslavica '68 (Praha–Mladá Boleslav 1969), str. 251–289. – F. Musil, Příspěvek k dějinám dvou Orlíků – kláštera a hradu. Zprávy z muzeí od*

- Trstenické stezky* 1967, č. 3, *Litomyšl a Vysoké Mýto*, str. 26–31. – J. Emler, *Nekrologium z kláštera bratří kajících v Nových Benátkách*. ZZKČSN 1880, str. 298–304.
- 12) J. Fikrle, *Čechové na koncilu kostnickém*, str. 249–262, 415–428. – B. Kvapil, *Mistr Mařík Rvačka*. Sborník J. B. Novákovi. Praha 1932, str. 192–199. – R. Urbánek, *Mařík Rvačka jako protihusitský satirik*. ČSPS 63 (1955), str. 1–24. – F. M. Bartoš, *Z politické literatury doby husitské*. SH 5 (1957), str. 21–30. – F. M. Bartoš, *Čechy v době Husově (podle rejstříku)*. – F. M. Bartoš, *Husitská revoluce I*. Praha 1965 (podle rejstříku). J. Kadlec, *Literární činnost Mistra Maříka Rvačky*. Pocta E. Urbánkové. Praha 1979, str. 145–164.
- 13) *Vavřince z Březové Kronika husitská*. FRB 5, str. 483.
- 14) J. Loserth, *Der Tractatus de longevo schismate des Abtes Ludolf von Sagan*, pars 2, c. 10–11. *Beiträge zur Geschichte der husitischen Bewegung III*. AÖG 60 (1880), str. 496–498.
- 15) „Datum in Strzekow castro nostrique exilii diverticulo“. F. Palacký, *Urkundliche Beiträge zur Geschichte des Hussitenkrieges I* (1873), str. 126.
- 16) LC 8–10, str. 164–165. *Konfirmace má datum 26. ledna 1431. R. 1428 opsal si Matěj „in Monte Sereno“ Adami Summulam versificatam* (SK Praha, III D 16, fol. 208r–324r). „Mons Serenus„ je nejspíše augustiniánský klášter Petersberg (jinak též Laüterberg) severně od Halle, neboť v roudnickém nekrologiu je na fol. 82 zapsáno: „Item frater Mikssiko . . . obiit in saxoniam in Monte sereno.“ Za upozornění děkuji p. dr. Kamilu Boldanovi.
- 17) F. M. Bartoš, *Matouš Beran, roudnický augustinián a spisovatel*, ČNM 101 (1927), str. 13–15.
- 18) Fol. 393r: „A. D. 1417 hoc opus super ewangelia de tempore per anni circulum scriptum est per manus Fr. Mathei dicti Beran non tantum pro ewangeliorum expositione, sed pro precacionis occasine, ut quicunque eo usus fuerit, devote Deum pro Beran oret, quia maximo labore ipsum ex multis et diversis voluminibus non sicut voluit, sed sicut scivit et potuit, collegit et in hanc formam redegit, et ideo hunc libellum confundarium nominavit, amen.“
- 19) Někdy to Beran výslovně poznamenává, např. fol. 464v: „Incipit liber Grohtonsitra sanctissime insertis magni Apollonii floribus aureis.“

- 20) *Jsou to Flores Antidotarii (fol. 257v–259r), jichž užíval k přednáškám M. G. de Bitteriis: „Et sic est finis nostri Anthidotarii Fr. M. Ber. pronuncciati per M. G. de Bitteriis suis studentibus publice in scolis ad practicam medicine“ (fol. 259r).*
- 21) *Fol. 484r: „Et hec breviter collecta sufficiant pro nostro Confundario supplendo. Per me fr. M. Ber exulem canonicum regularem de Rudnicz manu mea propria scripta per multa annorum tempora per diversas terras et loca per varia et mira exemplaria ad laudem et gloriam Dei omnipotentis et omnium sanctorum et utilitatem omnium christianorum a. D. 1431 sabbato post ascensionem Dom. in Erfordia in domo pauperum“.*
- 22) *A. Podlaha neznal zkratku „frater M. Ber.“ z dříve zmíněných rukopisů a dílo připsal M. Bernardovi.*
- 23) *Fol. 329r: „Ut quicunque plura habere voluerit, recurat ad nostrum Confundarium maiorem“. A opět prosí uživatele o modlitbu. „Insuper peto, qui meis libellis usus fuerit, habeat memoriam mei in oracionibus suis et oret Deum pro me“.*
- 24) *O něm viz E.Kleineidam, Universitas studii Erffordensis I, str. 329–330.*
- 25) *Fol. 319r: „Sic ego igitur fr. M. Ber., canonicus regularis de Rudnicz, iam multis annis exul, de propriis degens in partibus alienis, hunc tractatum cyrurgie cum aliis in hoc libello diversarum materialium collegi . . . “*
- 27) *E. Kleineidam, Universistas studii Erffordensis, I, str. 324–334 (Die medizinische Fakultät).*
- 28) *Archiv Metropolitní kapituly pražské, rkp. VI/2, fol. 94v–95r.*
- 29) *Rukopis Stát. knihovny v Praze XIX B 3, fol. 89r.*
- 30) *Státní archiv Třeboň, fond Vs Třeboň, registratura IA 3K beta 28 e. Je to zbytek roudnického nekrologia z let 1457–1464, které asi do třeboňského kláštera přinesl roudnický kanovník Jan Morávek v době poděbradské.*
- 31) *Roudnického kanovníka Matouše Berana nesmíme ztotožňovat s M. Václavem Beranem (B. Ryba, Magistri Iohannis Hus Quodlibet, str. 118–121, srov. J. Kejř, kvodlibetní disputace, str. 142, č. 29), který zemřel již r. 1437 (AČ 36, 178).*
- 32) *J. Loserth, Der Tractatus de longo schismate, pars 2 c. 11, str. 498.*

K dalšímu viz F. Machilek, Ludolf von Sagan und seine Stellung in der Auseinandersetzung um Konziliarismus und Hussitismus. Diss. München 1967, str. 55–56. – Viz též F. Machilek, Die Augustiner-Chorherren in Böhmen und Mähren. Archiv für Kirchengeschichte von Böhmen, Mähren und Schlesien IV/1977, str. 123–124.

- 33) *Univ. knihovna Wroclaw, rukopis I F 343: „A. D. 1422, urgente execrabili et maxima persecucione in clerum hereticorum Wicleph, qui et Hussite dicti sunt, in terra Bohemorum, inceptum est hoc opus . . . Finitum est A. D. 1424 per manus fratris Martini canonici regularis in Rudnicz ibidem professi, exulantis vero in Zagano cum fratribus“. Cituje Machilek str. 55–56.*
- 34) *Univ. knihovna Wroclaw, rukopis I Q 6.*
- 35) *Chronica abbatorum Beatae Virginis in Arena. Scriptores rerum Silesiacarum 2 (ed. G. A. Stenzel), str. 223–224: „Item eodem anno (1431) dominus Iodocus abbas emit a venerabili domino Mathia, preposito de Rudnicz, quandam ymaginem argenteam et deauratam sancti Iohannis ewangeliste pro thesauro ecclesie, habentem VIII marcas argenti et II lothos, quamlibet marcam solvendo pro XI fertionibus latorum grossorum, facit XXII marcas grossorum preter II lothos“.*
- 36) *F. M. Bartoš, Z dějin rukopisné sbírky zámku březnického. ČNM 101 (1927), str. 212–217.*
- 37) *Roudnické nekrologium (rukopis Univ. knihovny v Praze XIX B 3, fol. 67r) k 7. lednu poznamenává: „Anno Domini M^oCCCC^oL^o in octava sancti Iohannis ewangeliste obiit frater Iacobus presbiter, professus ac procurator huius domus, qui post desolacionem et exustionem monasterii et omnium officinarum diligentissime laboravit in reformatione et restauracione tectorum ecclesie et reedificacione aliarum officinarum“.*
- 38) *Rukopis Státní knihovny v Praze XIX B 3, fol. 102v.*
- 39) *Rukopis Státní knihovny v Praze I G 11a, fol. 63r.*
- 40) *Tamtéž, fol. 67r.*
- 41) *Vavřince z Březové Kronika husitská. FRB 5, str. 472.*
- 42) *J. Emler, Libri confirmationum 8–10. Pragae 1889, str. 5–6.*
- 43) *Tamtéž str. 127.*
- 44) *Univ knihovna v Brně, rukopis Mk 24, fol. 75v.*

- 45) *Tamtéž fol. 75v–76r.*
- 46) *Chronica abbatum Beatae Mariae Virginis in Arena, str. 229.*
- 47) *Chronica abbatum Beatae Mariae Virginis in Arena, str. 230: „... in festo beati Ieronimi confessoris anno sequenti, scilicet MCCCCXL, prefatus reverendus pater dominus Conradus, episcopus Wratislaviensis, ... dominum Iodocum abbatem et successores suos abbates necnon conventum et omnes prepositos et fratres monasterio subiectos, ad hoc coram eo humiliter genua flectentes, a prioribus et antiquis statutis et ab obediencia monasterii et ordinis Arrovasiensis absolvit et absolutos pronuncciavit; deinde ipsa nova statuta cum rubrica eis presentavit, que ipsi humiliter et reverenter susceperunt ... “. I. Zibermayr, *Zur Geschichte der Raudnitzer Reform. MIÖG, XI. Ergänzungsband* (Innsbruck 1929), str. 340, tvrdí, že po vyvázání z kongregace aroasijské byl vratislavský klášter připojen ke kongregaci roudnické.*
- 48) *J. Loserth, Der Tractatus de longo schismate, pars 2, c. 2, str. 93.*
- 49) *Rukopis Státní knihovny v Praze XIX B 3, fol. 67r.*
- 50) *K. Navrátil, Paměti kostela Panny Marie na nebe vzaté a sv. Karla Velikého a bývalého královského kláštera řeholních kanovníků Late-ránských sv. Augustina. Praha 1877, str. 169. Srov. A. Friedl v sborníku Žitavsko v českých dějinách, str. 89–99.*
- 52) *F. Machilek, Die Augustiner-Chorherren, str. 124.*
- 53) *Dresden, Landesbibliothek B 87b (Summa Pisana). Srov. Č. Zíbrt, Bohemika XIV. a XV. století v cizích bibliotékách. ČČM 83 (1909), str. 434.*
- 54) *Univ. knihovna v Brně, rukopis Mk 24, fol. 75rv.*
- 55) *LC VIII–X (ed. J. Emler, Praha 1889), str. 235–236.*
- 56) *F. Machilek, Die Augustiner-Chorherren, str. 124.*
- 57) *Bl. Rynešová, Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka 1418–1462, díl I. Praha 1929, č. 46.*
- 58) *Opsal tam spis Jana de Lignano Concordantie canonum, jak svědčí explicit na fol. 172r rukopisu Státní knihovny v Praze VII E 3: „Iste liber est monasterii s. Egidii canon. regul. in Witignaw alias in Trzebon, scriptus in Patawia in monast. s. Nicolai per fr. Henricum presbyterum, tunc exulem propter Hussitas a. D. 1422“.*
- 59) *Opsal tam Matěje z Lehnice Lecturam super epistolas dominicales totius anni. Rukopis Státní knihovny v Praze I C 17, fol. 194r.*

- 60) *Bl. Rynešová, Listář I, č. 48.*
- 61) *Svědčí o tom smlouva kláštera s třeboňskou obcí uzavřená 30. ledna 1426 o zřízení klášterní valchy za městskou zdí pod příkopem. Státní archiv Třeboň, fond Vs Třeboň, registratura IA 6M gamma č. 17.*
- 62) *O všech čtyřech kláštorech I. Zibermeyer, Zur Geschichte der Raudnitzer Reform, str. 343. – Další literaturu uvádí L. Hosák, Historický místopis země Moravskoslezské. Praha 1938. str. 519–522 (Prostějov), 605–612 (Šternberk), 688–691 (Fulnek).*
- 63) *D. K. Čermák, Premonstráti v Čechách a na Moravě. Praha 1877, str. 46–47. – V. Hůlka, Strahov a jeho památky. Praha 1940, str. 4; A. Frind III, str. 230–231; IV, str. 228–229.*
- 64) *Fest-Schrift zum siebenhundertjährigen Jubiläum der Gründung des Praemonstratenser-Stiftes Tepl. Marienbad 1893, str. 80.*
- 65) *D. K. Čermák, Premonstráti, str. 218–219. – A. Frind III, str. 232; IV, str. 234–235.*
- 66) *A. Frind III, str. 232–233 IV, 237–238. – D. K. Čermák, Premonstráti, str. 315–316. – Kl. Šebesta, Z dějin milevského opatství. Sborník historického kroužku 23 (1922), str. 16–19. – K. Dolista, Klášter Milevsko. Milevsko s. a., str. 8. – K. Dolista, Achthundert Jahre Kloster Milevsko (Tschechoslowakei) 1187–1987. Analecta Praemonstratensia LXIII (1987), str. 254–258.*
- 67) *Klášter Jeruš (Geras) v Dolních Rakousích, dceřinný klášter Želiva, mohl být útlukem českých premonstrátů.*
- 68) *Z. Nejedlý, Dějiny města Litomyšle a okolí. Litomyšl 1903, str. 249–259.*
- 69) *D. K. Čermák, Premonstráti, str. 267–268 (Hradisko), 342–343 (Louka), 445–446 (Zábrdovice). – L. Hosák, Místopis, str. 491 (Hradisko), 94–95 (Louka), 212 (Zábrdovice); tam další literatura.*
- 70) *A. Frind III, str. 233–234; IV, str. 248–249. – Český slovník bohověrný III, str. 552.*
- 71) *A. Frind III, str. 234–235; IV, str. 243–244. – D. K. Čermák, Premonstráti, str. 411–413.*
- 72) *D. K. Čermák, Premonstráti, str. 242–243. – A. Sedláček, Paměti kláštera v Louňovicích. Výroční zpráva c. k. vyššího reál. gymnasia v Táboře za škol. rok 1891, str. 11.*

- 73) *D. K. Čermák, Premonstráti, str. 298–299. – L. Hosák, Místopis, str. 231.*
- 74) *D. K. Čermák, Premonstráti, str. 466. – L. Hosák, Místopis, str. 38.*
- 75) *F. Krásl – J. Ježek, Sv. Vojtěch, druhý biskup pražský, jeho klášter i úcta u lidu. Praha 1898, str. 396–402. – O. J. Blažíček – J. Čerovský – O. Poche, Klášter v Břevnově. Praha 1944, str. 9 (Čerovský).*
- 76) *A. Frind III, str. 247–249. – C. R. Köpl, Die herzogliche Benedictiner-Abtei Kladrau. Plzeň 1863, str. 54–55.*
- 77) *A. Frind III, str. 249–252. – J. Salaba, Urbář a velkostatek města Loun a kláštera Postoloprtského. VKČSN 1927, III.*
- 78) *LC 8–10, str. 76–78.*
- 79) *LC 8–10, str. 145–146.*
- 80) *A. Frind III, str. 253–254. – J. Solař, Vilémov. Klášter benediktinský s kostelem sv. Petra a Pavla. PAM 7 (1968), sl. 407–416. – Č. Sameš, Klášter vilémovský. Praha 1934 (otisk z ČSPS 41, 1933 a 42, 1934), zvl. str. 39–42.*
- 81) *AČ III, str. 300.*
- 82) *Bartošek z Drahonice, FRB 5, str. 620; list kněze Prokopa Holého z konce dubna r. 1421 v AČ III, str. 300–301. – F. Krásl. Sv. Prokop, jeho klášter a památka u lidu. Praha 1985, str. 251.*
- 83) *Univ. knihovna ve Vratislavi, rkp. I F 78.*
- 84) *A. Frind III, str. 254–256; IV, str. 278–281.*
- 85) *Ad. Hořčíčka, Eine Handschrift des klostere Ostrow aus dem Jahre 1403. MVGDB 37 (1899), str. 308–324.*
- 86) *A. Frind III, str. 256–257. – A. Sedláček, Paměti kláštera v Podlažicích. Method 29 (1903), str. 7–11.*
- 87) *Em. Nohejlová, Příběhy kláštera Opatovického. Praha 1925, str. 40–42 (tam doklady).*
- 88) *Volba se konala 17. května 1437 (Nohejlová str. 42).*
- 89) *B. Miodonska, Opatovický breviář, neznámý český rukopis 14. století. Umění 16 (1968), str. 213 nn.*
- 90) *I. Hlaváček, Středověké soupisy knih č. 81.*
- 91) *W. W. Tomek, Dějepis IX, str. 351; A. Frind III, str. 259–260; IV, str. 286–289.*
- 92) *A. Frind III, str. 259–260; IV, str. 286–289.*
- 93) *A. Frind umísťuje mylně tento klášter do Podskalí. Ve skutečnosti stál*

proti Prašné bráně, v době poděbradské se tam usadili františkánští observanti a v 17. století hybernové (W. W. Tomek, Dějepis IX, str. 352).

- 94) *L. Hosák, Historický místopis, str. 234–236 (tam další literatura).*
- 95) *L. Hosák, Historický místopis, str. 50–55, 955.*
- 96) *Vavřinec z Březové Kronika husitská. FRB 5, str. 484.*
- 97) *A. Frind III, str. 260–262; IV, str. 289–292.*
- 98) *A. Frind III, str. 262–263; IV, str. 291–292.*
- 99) *Vavřince z Březové Kronika husitská. FRB 5, str. 505. – Frind III, str. 263–264.*
- 100) *L. Hosák, Historický místopis, str. 290–291. – F. V. Peřinka, Zrušení kláštera panen benediktinek v Pustiměři. SHK 6 (1905), str. 34–40; 102–107; 246–249; 7 (1906), str. 32–38.*
- 101) *K celému viz F. Machilek, Die Zisterzienser in Böhmen und Mähren Archiv für Kirchengeschichte von Böhmen-Mähren-Schlesien III (1973), str. 185–220. – J. Svátek, Organizace řeholních institucí, str. 534–537.*
- 102) *Tractatus de longevo schismate des Abtes Ludolf von Sagan, pars 2, c. l. AÖG 60, (1880), str. 492–493. – A. Frind III, str. 265–267; IV, str. 293–295.*
- 103) *I. Hlaváček, Středověké soupisy knih, č. 162–165, str. 98–101.*
- 104) *J. F. Devoty, Popsání . . . bývalé řehole Cystercynenské . . . na svatém místě veleslavínském údolí Sedleckého. Praha 1824, str. 145–151.*
- 105) *Vavřince z Březové Kronika husitská. FRB 5, str. 399. Tractatus de longevo schismate, pars 2, c.l. AOG 60 (1880), str. 491–493.*
- 106) *F. Machilek, Die Zisterzienser, str. 192.*
- 107) *F. Tadra, Listy kláštera zbraslavského. Praha 1904, str. VI.*
- 108) *Tamtéž, str. 240, č. 287.*
- 109) *A. Frind III, str. 269.*
- 110) *J. Schaller, Topographie des Königreichs Böhmen, Kourímer Kreis, str. 27.*
- 111) *Vavřince z Březové Kronika husitská. FRB 5, str. 505.*
- 112) *Vavřince z Březové Kronika husitská. FRB 5, str. 364.*
- 113) *K. Reindel, Ein Legendar des 12. Jahrhunderts aus dem Kloster Pomuc (Diöz. Prag) Festschrift für Max Spindler zum 75. Geburtstag. München s. a., str. 143–163. – Missale Cisterciense. UB Würzburg,*

signatura M. p. th. f. 104. Srov. H. Thurn, die Handschriften der Zist. Abtei Ebrach, disertace, str. 18. – Bartholomaei de Urbino S. Aurelii Augustini Milleloquium veritatis. UB Würzburg, M. P. th. f. 81. Srov. H. Thurn, str. 16. – Kraków, Jagel. bibl. č. 1499. – Bibl. Vaticana, Rossiana, lat. 298. Srov. A. Friedl, Graduál bratra Gotzwina, mniicha kláštera nepomuckého. Památky archeol. 36 (1928), str. 15–46. Za laskavé upozornění na uvedené rukopisy děkuji příteli prof. dr. Ivanu Hlaváčkoví.

- 114) *Ed. Šebesta, Česká listina z r. 1399 z cisterciáckého kláštera v Heiligenkreuzu v Dolních Rakousích. ČČM 80 (1906), str. 356–358.*
- 115) *Univ. knihovna Erlangen, Cod. 653 a 154. Srov. F. Machilek, Die Zisterzienser, str. 206, – Univ. knihovna Erlangen, Irm. 672 (per fr. Böbellinum de Pomuk a. D. 1423)*
- 116) *OSN XVIII, str. 198 (A. Sedláček).*
- 117) *A. Sedláček, Klášter sv. Maří v Svatém Poli. Výroční zpráva cís. král. vyššího gymnasia v Táboře za školní rok 1898–99, str. 17–23.*
- 118) *A. Frind III, str. 273–275. – V. Kočka, Dějiny politického okresu Kralovického. Kralovice 1930, str. 21.*
- 119) *J. Pražák, Plaská knihovna v době husitské. Studie o rukopisech 2 (1963), str. 155–174.*
- 120) *J. Kadlec, Dějiny kláštera Svaté Koruny. Č. Budějovice 1949, str. 95–101.*
- 121) *J. Kurka, Archidiakonáty Kouřimský, Boleslavský, Hradecký a diecése Litomyšlská. Praha 1914, str. 322–323.*
- 122) *J. Neuwirth, Deutsche Predigt- und Gebetsaufzeichnungen eines Cisterciensers von Hradiště 1420–1431. MVGDB 28 (1890), str. 373–383.*
- 123) *D. Kaindl, Geschichte des Zisterzienserstiftes Hohenfurt in Böhmen. Selbstverlag 1930, str. 32–33.*
- 124) *M. Zemek – A. Bartušek, Dějiny Žďáru nad Sázavou I. Havlíčkův Brod 1956, str. 154.*
- 125) *R. Hurt, Dějiny cisterciáckého kláštera na Velehradě I. Olomouc 1934, str. 99, 108.*
- 126) *V. Schmidt, Ein Lilienfelder Formelbuch. Separatdruck aus SMBCO 28 (1907), č. 174.*
- 127) *A. Frind III, str. 281. – M. Feyfar, Das ehemalige Cistercienserinnen-Stift Frauenthal. Nikolsburg 1876, str. 33.*

- 128) *A. Sedláček, Paměti kláštera Sezemského. Method 28 (1902), str. 105–108.*
- 129) *L. Hosák, Historický místopis, str. 345–348. – F. Peřinka, Klášter „Vallis Mariae“ v Oslavanech. SHK 10 (1909), str. 125.*
- 130) *L. Hosák, Historický místopis, str. 288–293.*
- 131) *M. Jakubička, Klášter Zahrada sv. Máří řádu kartusiánského na Újezdě v Praze. ČČM 86 (1912), str. 460–467.*
- 132) *Tamtéž str. 467, pozn. 149.*
- 133) *Podle laskavého sdělení vedoucího rukopisného oddělení Národní knihovny ve Vídni Dr. Fr. Unterkirchera jsou to tyto rukopisy Národní knihovny: 805, 923, 1265, 1475, 1476, 1491, 1492, 1497, 1583, 1589, 1668, 1670, 686, 687, 734, 760, 1715, 2487, 3119 a 3252.*
- 134) *A. Frind III, str. 301. – Z. Nejedlý, Dějiny města Litomyšle a okolí, str. 274–275.*
- 135) *J. Černík, Kartuziáni na Moravě. SHK 7 (1906), str. 78–85; 8 (1907), str. 13–24. – K. Žák, Dějiny kartusiánského kláštera v Králově Poli u Brna. Nové Město na Moravě 1929.*
- 136) *V. Koudelka, Zur Geschichte der böhmischen Dominikanerprovinz im Mittelalter II. Die Männer- und Frauenklöster. Archivum Fratrum Praedicatorum 26 (1956), str. 127–154. – J. Svátek, Organizace řeholních institucí, str. 540–544.*
- 137) *J. Strnad, Klášter dominikánský v Plzni od svého založení až do zrušení (1300–1785). Výroční zpráva c. k. českého státního vyššího gymnasia v Plzni za školní rok 1895–96, str. 3–4.*
- 138) *V. Koudelka, Zur Geschichte der böhmischen Dominikanerprovinz im Mittelalter III. Bischöfe und Schriftsteller. Archivum Fratrum Praedicatorum 27 (1957), str. 64–69.*
- 139) *V. Koudelka, Zur Geschichte II, str. 154–160.*
- 140) *I. Hlaváček, Neznámý český klášter doby lucemburské (Duchcovské dominikánky ve světle klášterního nekrologia). Sborník archivních prací 22 (1972), str. 163–181.*
- 141) *A. Frind III, str. 293–299. – J. Svátek, Organizace řeholních institucí, str. 544–548. – Český slovník bohovědný 4 (1930), str. 298–302. – Bonav. Wilhelm – Kl. Minařík, Dějiny klášterů Františkánských v Čechách a na Moravě. Serafínské květy 9 (1909–10) – 11 (1911–12). – Polykarp (Jan Kukla), Dějiny klášterů sv. Otce Františka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Krnov 1889.*

- 142) *Kl. Minařík, Klarisky v zemích koruny České. SHK 26 (1925), str. 49–53.*
- 143) *J. Strnad, Klášter Františkánský v Plzni, jinak klášter Šerý. Method 29 (1903), str. 61–66.*
- 144) *Adalbero Kunzelmann OSA, Geschichte der deutschen Augustiner-Eremiten. Dritter Teil: Die bayerische Provinz bis zum Ende des Mittelalters. Würzburg 1972. – J. Svátek, Organizace řeholních institucí, str. 553–555 (tam další literatura). A. Frind III, str. 283–285.*
- 145) *A. Neumann, Čeští augustiniáni-eremité jako vyhnanci v letech 1419–1427. Hlídky 51 (1934), str. 61–62.*
- 146) *W. Hümpfner, Äussere Geschichte der Augustiner-Eremiten in Deutschland. St. Augustin 430–1930. Würzburg (1930), str. 154–156.*
- 147) *C. A. Straka, Klášter sv. Kateřiny na Novém Městě pražském. ČKD 59 (84), 1918, str. 22–26, 153–158, 279–283, 351–356, 527–530.*
- 148) *J. K. Vyskočil, Šest století kostela a kláštera u Panny Marie Sněžné. Praha 1947, str. 103–119. – A. Frind III, str. 301–302.*
- 149) *F. Stejskal, O domnělém upálení 64 Servitů v Praze 1420. ČKD 61 (86), 1920, str. 22–28, 103–110, 129–134.*
- 150) *J. Svátek, Organizace řeholních institucí, str. 597.*
- 151) *A. Frind III, str. 304.*
- 152) *A. Frind III, str. 304–305. – J. N. Cori, Geschichte der Königl. Stadt Brück bis zum Jahre 1788. Brück 1889, str. 87.*
- 153) *J. N. Cori, tamtéž.*
- 154) *A. Rybička, Klášter panenský řádu sv. Magdalény někdy na předměstí lounském bývalý. PAM 11 (1878–1881), str. 521–525. – F. Štědrý, Klášter Magdalenek v Lounech. SHK 21 (1900), str. 65–72.*

Patres reverendissimi, columpne ellecte sancte matris ecclesie, domini quoque metuendi, quorum clerus exul huius, ach pudor, desolati regni necnon gravi scismatis columine infatuati adventum felicem inhianter a longoacto tempore prestolatur. Utinam velud quondam valida manu Gedeonica populo Israel onerosa erumpna depresso concessit, sic brachio extento per vos nobis anxie suspirantibus Cunctipotens indulgeat respirare.

Dominus vobiscum, virorum fortissimi, ut muri nostre presentis Ierusalem funditus destructi per wlpes, que vineam Domini moliuntur corrodere, tamquam olim Ciro iubente, Neemia procurante, vestro spirituali gladio et legali industria efficaciter restaurentur. Hec, inquam, wlpes, de quibus in Canticis (2,15): „Capite vobis wlpes parvas etc.“, de quibus insuper Dominus in Matheo ipsas falsis prophetis parificans ait (7,15): „Attendite a falsis prophetis, qui veniunt ad vos etc.“ O quam clara indagine hos cognoscitis, succurrite eos ad disperdendum. Ipsi enim sunt, qui penetrant domos viduarum, hoc est conscienciam simplicium, qui viduati sunt legitimis pastoribus, ipsorum veneno penetrabili sauciantur. Festinate ad curandum hoc virus pestiferum. Per totam Boemiam et Moraviam serpit preter metuentes vere Dominum, quibus dedit significacionem, „ut fugiant a facie arcus“ (Ps. 59,6), ymo a dextris insurgunt calamitates. Ipsi quoque sunt, qui facibus segetes adurunt et maturitatem bonorum operum suis perversis doctrinis et exemplis consumunt, ymo ad literam phana, castra, civitates, opida, villas fidelium, quodque deterius angit, ipsas venerabiles gloriose memorie personas miserabiliter combusserunt. Quid moramur, hee sunt faces pessime, que Stigis ardore succenduntur, sed vestro lumine obumbrante stangno in se achirontico suffocentur.

Hinc est, viri magnifici, audite, audite clamorem nostrum,

auribus percipite verba doloris nostri, verba inquam plena, ve, repleta lamentacionibus, sed non carmine. De profundisque miseriarum erumpnarumque ululamus non ad corrigendum, sed passibiles vestrarum correccionum, non insurgentes mandatis, verius cupientes vestra imperia venerari, non ausu temerario, sed ut dignis patribus, ex quorum cordibus in nos ingentem scillam pietatis presumimus emanare, vix famur pre singultibus querimonia filiali.

In primis quidem, si phas est, salva reverencia paternali et si alta videantur consilia principum, quamvis quoque eciam inmeriti, tamen non sine merito aggredimur ammirativa questione benignitatem vestram utique compulsare: Cur wlgarem seu laicalem populum ad communicandum sanctam eucaristiam sub utraque specie licenciastis non ex devocione id optantem, sed per sacrilegia, homicidia ceteraque flagicia nepharia violenter, frivole et prophane attemptantem nec sancte matri ecclesie totimode incorporatum, cum scriptum sit: „Nolite sanctum dare canibus“ (Mt 7,6)? Quis umquam rabidum canem palpitans aswefecit, verum potius ictibus baculorum morsum eius virosum aufugit? Aut quis hominem freneticum libertans quidpiam comodi reportavit, quinymo zonatum cathenatumque ad plus comodificavit?

Ecce, patres et domini, claret luceclarius, qualiter occasione huius communionis regnum hoc olim inclitum propinquat excidio et signanter clerus obediens et in gremio sancte matris persistens vilipenditur, blasphematur atque varie hactenus conquassatur, discolus vero caripenditur, sublimatur, ymmo ipsa miseria exaltatur. In casu, si hec ipsa communio laicis laciis et liberius in libertatem, ut presumitur, extendetur, ve nobis! Ut quid nobis vivere? Mala enim seruntur innumera et secuntur, quia „omne regnum in se divisum desolabitur“ (Lc 11, 17). Legalia concilia in temporalibus contracta et conclusa minime irritantur, concilium autem congregatum de preterito Constanciense ad nullam hanc communionem nullius aput nos extat roboris vel momenti. Hec mutacio! Sed nescimus, si sit „dextre Excelsi“ (Ps. 76, 11), quamvis sanctorum doctrina

Patrum plurimum reboat. Distingue tempora et concordabis scripturas! Sed intelligendum est de profectu fidei in futuris. Hic autem trutinanda sunt pars indigens et accipiens, intencio et proventus. Et pensatis diligenter omnibus et singulis nichil comodi, nichil pacis, nichil caritatis, nichil devocionis, sed omnia opposita reperimus. Rescerpunt altaria pollutis sacerdotibus, frequentata homicidis, incendiariis, traditoribus, execratis, minime ordinatis ac unctis, phana enim olim sanctis litata iam prophanata, manibus iniquorum disrupta, fundamenta eorum proprium minitantur casum. Sanguis sanguinem tangit, sacerdos prophanus laicum prophanum communicat. Superstites vero veri et legitimi plebami sacerdotes non adusti a longe spectantes de cavernis terre more Helie et Ieremie flent et eiulant. Ut quid dantur in manus iniquorum sancta, vociferantes in celum ayunt. Quando veniet, videlicet pax ipsius ecclesieque reformator. Putasne iniqui et male audentes iuxta canones sanctorum Patrum debite puniantur? „Quando hec erunt, Domine etc.“ (Mt 24, 3) Sed periit spes, nam, proch nephas, nunc ordinati numerum eorum implentes insultant veris pastoribus, animati colliguntur et adunantur in fasciculo iniquitatis et malicie, implent patrum suorum mensuram, occupant parrochias adulterantes in sacramentis ecclesie. Quid plura referemus? Dolor et gemitus fidelium sancte Romane ecclesie et suis prelatis obediencium legitimis, plausus et iniqua exultacio prophanorum, prophanorum, sacrilegorum, diversis erroribus irretitorum, sancte matri ecclesie per omnia expositorum. Ecce iam patroni collatores ecclesiarum spoliatis ecclesiis suis ad unguem consumptis ecclesiasticis sacrilega prophanaque manu et audaci beneficia ipsa talibus taliterque, ut prefertur, ordinatis ad libitum eorum viventibus et sic sacramenta porrigentibus aliisque campiductoribus in campo olim miserabili contra fideles militantibus dehonestatis, deordinate ordinatis conferunt denudata, ne veri et legitimi pastores occlesiarum recuperent ecclesiastica iuxta posse. Grex vero simplicium per abrupta in precipitium divagatur. Sed quod male acriusque

urit: Fideles, quos ex gracia Dei monitis salubribus ab hac peste novimus conservatos, hii a firmitate fidei Romanaque obediencia nobis impropere, ut quid continere eos a tali communione hortaremur. Ipsos in iacturam gravem rerum et corporum necnon amicorum suorum detrimentum induceremus nobis odium pro deiectione, malum pro bono reconpensantes proponunt quamplures deviare de ipsa communione presertim sic nuper per quosdam patres approbata et concessa. Verba carpta ab eis prolata, quia dignum et iustum ac salubre sit sub utraque specie communicare, nobis obicientes in preiudicium et contemptum.

Eya, venerandi patres et domini, nos itaque deiectionis atque hec aliaque nepharia, que nec calamus potest presignare neque lingua valet explicare Wiclefistarum Thaboritarum mala, omnium heresum sapientia, in statera mentis vestre appendite veniatque vobis commune proverbium in medium: „Tunc tua res agitur, cum paries proximus ardet etc.“ Aliud insuper: „Felix, quem faciunt aliena pericula cautum“. Item: „Memento iudicii mei etc.“, „Michi hodie, tibi cras“, quibus datum est nosse misteria regni Dei, id est mystica scripturarum ecclesie sancte. Rogamus igitur per viscera misericordie Dei ad honorem sancte matris ecclesie, sponse sue immaculate, cuius tunicam inconsutilem heretici scismatici conantur scindere toto nisu, veri Salomones pacifici, facite utraque unum, non dividatis infantem Iesum sub utraque unum, non dividatis infantem Iesum sub utraque specie communionis sacre, sed date eum matri sue, sancte ecclesie catholice venerabili, verum, vivum, indivisum. Hec est enim sponsa et mater sua vera, ubera duo habens. Que ab eo pasta fideles pascit suos nutriendos quemque secundum experientiam suam, sacrificantes duobus alens, communicantes vero a dudum actis temporibus uno, ut sic status uterque isce differentialiter discernatur. Vobis enim omnium rerum Conditor evellere, dissipare, destruere et plantare huius arduum negotium condonavit pullis vestris sancte matris ecclesie quociens congregatis sub alas ipsius confugientibus prebentes solacium singulare. Illis

vero, qui alis ipsius abusi sunt discerpentes ventrem eius, se predam prebentes miluorum, ultro alas suas velud inpennate volucres extendentes, suis viribus innitentes temerario ausu, vocem talionis rependentes singula singulis tribuatis.

Plebani et sacerdotes sub obediencia sancte Romane ecclesie, nunc exules huius regni.

OBSAH

Úvod	5
I. Husovi odpůrci	6
II. Metropolitní kapitula svatovítská, kolegiální kapituly, univerzitní mistři a klérus v duchovní správě	26
III. Řeholníci	40
Závěr	63
 Příloha	 75

Vydal ZVON, české katolické nakladatelství
v Praze r. 1990
Grafická úprava a návrh obálky Petr Koubek
Vytiskly Východočeské tiskárny, s. p.,
Havlíčkův Brod
AA 4,96 VA 5,27, Cena Kčs 18,-

